

- et online opslagsværk

af Astrid Emborg

Cand.ling.merc. i engelsk, Copenhagen Business School

Oktober 2011

Vejleder:

Henrik Køhler Simonsen, Institut for internationale sprogstudier og videns teknologi

63,95 NS (I alt 115.108 typeenheder)

I alt 60 sider inkl. forside og bilag

Executive summary

PsykLex – an online encyclopaedia

In February 2011, PsykiatriFonden | The Danish Mental Health Fund conducted a survey to kick-start its national effort called “Landsindsatsen om Skizofreni” (National efforts on schizophrenia). The survey showed that the general population (97 %) wants to know more about schizophrenia and other mental illnesses. It also showed that 41 % of all Danes would like to learn more via the internet.

A quick search on the internet showed that not all mental illnesses are represented in the most common Danish online encyclopaedias. Furthermore, the definitions often contained medical terms, which laymen cannot be expected to understand.

I therefore took it upon myself to create an online encyclopaedia named PsykLex that in laymen terms describe every mental illness listed in the ICD-10, which is the WHO system of classification used in most of the world to define illnesses. However, in order for users to easily search the internet for more information, I chose that PsykLex besides illness definitions should also contain translations between Danish, Latin and English; and furthermore a translation into the DSM-IV-TR classification system, which is used in USA. But how to build the ideal online encyclopaedia? what to work out when translating illness titles and writing definitions? how to tailor such a site to fit the needs of the intended user group?

In order to make the best possible online encyclopaedia I use this thesis to discuss different theories pertaining to translation theory, lexicography, terminology and web lexicography and argue how the theories can be used in the case of PsykLex. For instance within lexicography I mention a theory by (Bergenholtz & Tarp, 1994) concerning equivalence and cultural dependency. The theory offers three different models on how to structure a dictionary, however, in the case of PsykLex, none of the models quite fit the specific situation of partial equivalence and cultural dependency. I therefore develop my own model, which is based on a combination of the first and third model. After presenting all the different theories I use ten different mental illnesses to illustrate how the theory has been used in the case of PsykLex, and the result can be seen both as screen dumps in this thesis and at the website www.psyklex.dk.

When creating the definitions for illnesses in PsykLex it was important that the language used would be easy to read and understand for laymen. Even though I created the definitions mainly on the basis of the ICD-10 definitions in Danish, writing them represented a translation process because of the many medical terms.

‘Laymen’ is a very broad term including people from all layers of society. PsykLex will have to communicate in a language, which is comprehensible for someone with a 10th grade education as

well as academics. This is one of the situations where other websites fail – to reach the broad public.

Finally, I examine a number of different Danish, British and American websites to find out how they each describe, define and classify the illness “schizotypal (personality) disorder” and what they wish to achieve. The reason for choosing “schizotypal (personality) disorder” is that it is one of the illnesses that are represented in both ICD-10 and DSM-IV-TR but where there is not 100% equivalence between the two systems. For instance, ICD-10 connects the illness to schizophrenia, whereas DSM-IV-TR characterises it as a personality disorder. It should therefore be possible to detect a noticeable difference in how the different websites describe it.

Indholdsfortegnelse

Executive summary.....	2
Indholdsfortegnelse.....	4
1 Indledning	6
2 Afgrænsning	7
2.1 Empirisk	7
2.2 Teoretisk	7
2.3 Sprogligt.....	7
2.4 Geografisk	7
3 Teori.....	8
3.1 Oversættelsesteori	8
3.1.1 Oversættelsens faser	8
3.1.2 Oversættelsesenheder og -strategier	9
3.1.3 Skoposteorien.....	12
3.1.3.1 Kritik af skoposteorien	13
3.2 Leksikografi	15
3.2.1 Brugerprofil	15
3.2.2 Kommunikativt formål	17
3.2.3 Ækvivalens & kulturbundethed	17
3.3 Terminologi	18
3.3.1 Definitioner	20
3.3.1.1 Regler for definitioner.....	22
3.3.2 Termdannelse.....	22
3.3.3 Terminologisk arbejde	23
3.3.3.1 Terminologisk arbejdsforløb.....	24
3.3.4 Artikelstruktur	24
3.4 Webleksikografi.....	25
3.4.1 Ordbogens historie	25
3.4.2 Skift i tankegang og leksikografiske værker	25
3.4.3 Den leksikografiske trekant.....	26
3.4.4 Den kognitions- eller kommunikationsorienterede bruger	27
3.4.5 9 principper for intranetleksikografi.....	28
3.4.6 10 råd til internetopslagsværker	29
4 Analyse.....	30
4.1 Brugerprofil og kommunikativt formål	30
4.1.1 DSM-IV-TR	30

4.1.2	ICD-10.....	31
4.1.3	PsykLex.....	31
4.2	Teorien eksemplificeret ved 10 lidelser anvendt på PsykLex	33
4.2.1	Ækvivalens & kulturbundethed - skizotypisk sindslidelse	33
4.2.2	Oversættelsesenheder og -strategier – Tourettes syndrom	37
4.2.3	Oversættelsens faser samt skoposteorien – nervøs spisevægring.....	39
4.2.4	Terminologi overordnet – emotionel ustabil personlighedsstruktur, borderline type	41
4.2.5	Definitioner og regler herfor – mental retardering af lettere grad	43
4.2.6	Terminologisk arbejde samt artikelstruktur – periodisk depression, p.t. af lettere grad	47
4.2.7	Den leksikografiske trekant – demens ved Alzheimers sygdom med sen begyndelse.....	48
4.2.8	Den kognitions- eller kommunikationsorienterede bruger – panikangst.....	50
4.2.9	9 principper for intranetleksikografi – psykotisk tilstand forårsaget af brug af kokain.....	51
4.2.10	10 råd til internetopslagsværker – specifik læseforstyrrelse, ordblindhed	53
4.3	Undersøgelse af hjemmesiders italesættelse af skizotypi.....	55
5	Konklusion.....	55
6	Bibliografi.....	58
7	Bilag 1.....	60

1 Indledning

De seneste år har man i Danmark sat mere fokus på psykiatrien og viden derom, hvilket er tiltrængt, når man ser på det faktum, at hver anden familie på et eller andet tidspunkt kommer i kontakt med det psykiatriske system.

Nyeste skud på stammen i at sætte psykiatrien i centrum er PsykiatriFondens 2011-kampagne: ”Landsindsatsen om skizofreni”. I forbindelse med kampagnen har PsykiatriFonden fået udført en befolkningsundersøgelse om danskernes viden på området. Undersøgelsen består af 1005 telefoninterviews og viser med al tydelighed, at langt størstedelen (97 %) gerne vil vide mere om sygdommen, og at 41 % af danskerne gerne ville have informationer om sygdommen via internettet. Jeg har ladet mig inspirere af denne undersøgelses konklusioner set fra et sprogligt perspektiv og valgt at lave en internetordbog ikke blot over skizofreni, men over alle de psykiske sygdomme man kan diagnosticeres med i Danmark. Jeg har valgt at kalde ordbogen PsykLex.

PsykLex passer perfekt ind i befolkningens generelle ønske om mere viden inden for psykiske sygdomme, da den giver information om de forskellige sygdomme samt giver dens brugere værktøj til at søge yderligere viden, eventuelt på andre sprog, hvis ønsket.

Min tilgang vil som sagt være sproglig og vil rent praktisk ske ved at producere en encyklopædisk og sproglig ligetil ordbog på henholdsvis dansk, latin og engelsk over psykiske sygdomme, hvilket vil give lægmand en større chance for at forstå den enkelte diagnose.

Problemet med forståelse er centralt, hvilket der også gives udtryk for i artiklen ’Patienter stiller krav om bedre kommunikation’ i Ugeskrift for læger (Larsen, 2011). Her påpeges det, at mange fagmænd har svært ved at kommunikere med patienter etcetera, fordi patienterne ikke forstår de fagtermer, læger og andre fagpersoner bruger. Det er dette fagsprog PsykLex skal komme til livs. Inden for psykiatrien findes to internationale klassificeringssystemer, ICD-10 og DSM-IV-TR, som samler og beskriver alle psykiske sygdomme. Systemerne er udgivet af henholdsvis Verdenssundhedsorganisationen, WHO, og den Amerikanske Psykiatriske Forening, APA. ICD-10 bruges bl.a. i Europa, herunder Danmark, og DSM-IV-TR bruges i USA. De to systemer er opbygget forskelligt, selv om det et langt stykke hen ad vejen er de samme sygdomme, de beskriver. Der bruges dog ikke altid de samme navne til sygdommene, og DSM-IV-TR findes kun på engelsk og spansk, hvorimod ICD-10 eksisterer på 42 sprog, heriblandt dansk. Dette sprogproblem kan skabe forvirring, f.eks. når en patient skal ’overføres’ fra det ene system til det andet, ved internationale konferencer, hvor der deltager repræsentanter fra begge systemer eller blot når interesserede skal søge informationer på nettet.

Jeg vil forsøge at give den enkelte dansker bedre mulighed for at tilegne sig viden om psykiske sygdomme gennem min ordbog, og samtidig vil jeg bruge specialet til at gøre opmærksom på

problematikken ved at skifte mellem de to systemer, bl.a. fordi diagnoserne ikke matcher hinanden 100 %.

En af de sygdomme, der klassificeres forskelligt, og hvor der ikke er 100 % kongruens mellem de to diagnoser, er skizotypisk sindslidelse også kaldet skizotypi. Jeg vil arbejde med afsæt i denne sygdom, og min problemformulering lyder derfor som følger:

Jeg vil diskutere teori inden for oversættelsesteori, leksikografi, terminologi og webleksikografi med henblik på at konstruere et sprogligt optimalt, encyklopædisk opslagsværk over psykiske sygdomme skrevet til lægmand. I den forbindelse vil jeg undersøge, hvordan skizotypi italesættes på hjemmesider fra hhv. Danmark, Storbritannien og USA, samt hvorvidt dette stemmer overens med det pågældende lands angivne klassifikationssystem.

2 Afgrænsning

Jeg har valgt at afgrænse mit speciale på en række punkter for at kunne behandle emnet i dybden. De pågældende punkter er empirisk, teoretisk, sprogligt og geografisk.

2.1 Empirisk

Empirisk vil min opgave være baseret på WHO's ICD-10 på henholdsvis engelsk og dansk samt APAs DSM-IV-TR på engelsk. Disse værker danner baggrund for produktionen af en ordbog både hvad angår sammenligning af diagnoser samt opstilling af en termbase. Endvidere vil jeg benytte mig af håndbøger for ovenstående værker for at kunne behandle data bedst muligt.

2.2 Teoretisk

Teoretisk vil opgaven være baseret på teori om leksikalisering og herigennem termformation. Samtidig vil opgaven indeholde en diskussion om oversættelsesteori, leksikografi, terminologi og web-leksikografi for at kunne opbygge produktet af denne afhandling, ordbogen, bedst muligt.

2.3 Sprogligt

Sprogligt afgrænses specialet til at behandle dansk, latin og engelsk. Dansk og engelsk tjener som hovedsprogene i ordbogen, hvorimod latin medtages, da det er grundsproget inden for lægevidenskab. Endvidere retningsbestemmer jeg også ordbogen, således at dansk er kildesproget, og latin og henholdsvis ICD-10 og DSM-IV-TR engelsk er målsprogene.

2.4 Geografisk

For at kunne holde mig inden for specialets omfang og give plads til at gå i dybden har jeg valgt at begrænse det geografiske område for specialet til kun at omhandle Danmark, Storbritannien og USA. Disse lande er udvalgt på baggrund af den sproglige afgrænsning.

3 Teori

I det følgende afsnit vil jeg beskrive teori inden for felterne oversættelsesteori, leksikografi, terminologi og webleksikografi. Disse fire områder vil danne grunden for min udarbejdelse af PsykLex.

3.1 Oversættelsesteori

3.1.1 Oversættelsens faser

Oversættelse kan opdeles i tre faser; analysefasen, overførslen samt revisionsfasen. Analysefasen består i at læse originalteksten og som minimum at forstå emnet, emnets tilhørsforhold, forfatterens holdning, den argumentative retning, tekstens formål, stiltræk og -niveau, tekstens grad af variation samt sammenhængen sætninger imellem for at kunne oversætte teksten tilfredsstillende.

Den egentlige overførsel af teksten fra et sprog til et andet skal foregå med udgangspunkt i en global- samt en række lokale strategier. Angående en global strategi tænkte man tidligere i dikotomier, altså modsætningspar, som for eksempel ordret oversættelse versus fri oversættelse, men man bør ifølge (Lundquist, 2007) nok i højere grad fokusere på graden af bundethed eller frihed, altså hvorvidt det er original- eller målgruppeteksten, der skal styre. Dette kan også defineres som imitativ versus funktionel oversættelse. (Lundquist, 2007, s. 37) skriver at ”En ekstrem grad af funktionel oversættelse findes anbefalet i den såkaldte skoposteori”, som jeg vil uddybe senere i dette kapitel.

Lundquist opstiller syv lokale strategier, tre direkte og fire indirekte. De direkte er:

1. lån, hvor ordet overføres direkte til målteksten
2. oversættelseslån, hvor konstruktionen bibeholdes, men ordet/ordene oversættes
3. ordret oversættelse, altså oversættelse ord-for-ord, hvilket dog kun er muligt, hvis sprogene er parallelle hvad angår fordeling og sammensætning af sener og syntaks.

De indirekte er:

4. ordklaseskift
5. synsvinkelskift
6. ækvivalens, altså at ordene er anderledes, men at meningen er den samme, for eksempel ved idiomatiske udtryk
7. tilpasning/adaption, hvor man bevæger sig væk fra både indhold og udtryk fordi målgruppen ikke vil forstå det oprindelige udtryk; for eksempel kan man ændre Tour de France til Giro d'Italia.

Der kan godt bruges flere strategier på én gang!

I revisionsfasen gælder det om at sikre, at den nye tekst kan stå på egne ben og forstås i den nye kommunikationssituation af de nye læsere. Til dette formål er det vigtigt at benytte sig af håndbøger om sproglig kommunikation, monolinguale ordbøger, elektroniske ordbøger og tekstkorpora samt nettet, for eksempel Google. Disse bruges til at kontrollere retskrivning, grammatik, idiomatik samt sprogbrugskonventioner. Der må ikke være spor af originaltekst og –sprog, med mindre det er en del af oversætterens globale strategi. Den globale og de lokale strategier skal hænge sammen, ligesom der også skal være sammenhæng i indhold, argumentative retning, holdning og intention.

3.1.2 Oversættelsesenheder og -strategier

Lita Lundquist fremsætter påstanden, at: ”de værste oversættelser ser man, når oversætteren har fokuseret på ordene.” (Lundquist, 2007, s. 9). Hun opstiller derfor 10 oversættelsesenheder, som oversætteren skal være opmærksom på i stedet for blot at oversætte ord-for-ord.

Den **første enhed** er teksten som helhed. Teksten tages fra én kommunikationssituation og flyttes til en anden, og det vigtige er her, at budskabet formidles korrekt. Denne strategi bruges blandt andet ved korte reklamer, skilte, etcetera. Den kan dog også benyttes ved længere tekster, hvor teksttype og oversættelsesstrategi bør fastslås. Lundquist opstiller tre teksttyper/-funktioner med medfølgende strategier:

TEKSTTYPE:		STRATEGI:
Indholdsbetonede tekster (3. person)	→	semantisk ækvivalens
Formbetonede tekster (1. person)	→	stilistisk ækvivalens
Appelbetonede tekster (2. person)	→	pragmatisk ækvivalens

Man skal dog være opmærksom på, at afsnit i teksten godt kan være dominerede af andre funktioner end den overordnede. Når teksttype er fastslået, kan man bruge den til at fastlægge en global strategi og, hvis man ønsker det, ændre funktion, for eksempel fra appel- til indholdsbetonet tekst. Teksten som oversættelsesenhed spiller således en vigtig rolle i fastsættelse af strategier.

Den **anden oversættelsesenhed**, sætningen, hænger tæt sammen med den første enhed. Ligesom ovenfor er det her også budskabet, der skal oversættes med et ækvivalent udtryk på fremmedsproget. Det drejer sig især om konventionelle udtryk eller sætninger, der skal overføres som én enhed. Situationen, konventionaliserede reaktioner & sproghandlinger skal derfor tages i betragtning ved oversættelse af disse enheder.

Den **tredje enhed** er sammenhængen. I en tekst kædes sætningerne sammen ved hjælp af en form for overlapning eller gentagelse sætningerne imellem, og hvis disse sproglige

sammenhængssignaler bliver udeladt eller forkert oversat, bliver teksten usammenhængende og svær at forstå.

Der er tre typer sammenhængsenheder: anaforer, konnektorer og argumentative markører. En anafor er et ord (ofte et pronomen), der viser tilbage i teksten, for eksempel ”Cykelsmeden... . Han...”. Her viser det personlige pronomen, han, tilbage til cykelsmeden i den foregående sætning. Anaforen behøver dog ikke at være et pronomen, men kan eksempelvis også være et leksikalsk ord, for eksempel ”Danmark... . Landet...”.

Konnektorer er en anden underenhed; konnektorer sammenføjer to sætninger ved at indsætte ord som ”derfor”, ”yderligere”, ”på den ene side” og så videre. Disse bindeord kan angive tid, årsag, rækkefølge, konsekvens, modsætning, tilføjelse og lignende og tjener altså til at skabe sammenhæng sætningerne imellem og eksplicitere sætningernes indbyrdes relation.

Den sidste underenhed er argumentative markører. Hermed menes at to udtryk, der beskriver samme virkelighed, bruges i vidt forskellige argumenter. Lundquists eksempel er den kendte diskussion om, hvorvidt glasset er halvt fuldt eller halvt tomt. Alt afhængig af hvilken side forfatteren vælger, føres læseren i vidt forskellige retninger, nemlig her det positive eller det negative syn. Problemet opstår, når det ene udsyn blandes med det andet. Man ville, som Lundquist påpeger, for eksempel aldrig sige: ”Flasken er halvt fuld. Nu må vi til at spare.”, da den første del af udsagnet trækker i en positiv retning, hvorimod anden del i negativ, hvilket virker selvmodsigende. Interferenser er **fjerde enhed**. Det kan også beskrives som det, der siges mellem linjerne. Læseren kan læse mellem linjerne på grund af sin baggrundsviden. Denne kan opdeles i generel viden, almindelig og specifik kulturel viden og til sidst specialistviden. Problemet med oversættelse kan her være, at målsproglæseren ikke har den samme baggrundsviden som læseren af originalteksten; måske er forholdene anderledes i det pågældende land, og det er derfor vigtigt at teksten tilpasses, hvis læserne skal få det samme ud af teksten.

Femte enhed er ledstillingen og den kommunikative dynamik. Inden for denne enhed er der to betingelser for en tekst, nemlig at ”hver ytring i en tekst skal indeholde noget *kendt* i forhold til den foregående tekst” (Lundquist, 2007, s. 15) også kaldet tema, samt at den ”skal indeholde noget *nyt*.” (Lundquist, 2007, s. 16), hvilket kaldes rema. Gennem disse betingelser opnås sammenhæng (ved hjælp af tema) og samtidig undgås total redundans (gennem rema). Det er altså igen vigtigt ikke at holde sig til ord-for-ord oversættelse, men at sikre den kommunikative dynamik således at ytringen hænger sammen med sætningen både før og efter. På de fleste vesteuropæiske sprog foregår det rent teknisk ved, at tema som udgangspunkt kommer først i sætningen efterfulgt af rema. Grunden til dette er, at det rent kognitivt er ”nemmere” at tage udgangspunkt i det kendte og derpå tilføje nyt.

Deiksis og de ekstratekstuelle referencer tager pladsen som den **sjette enhed**. Her drejer det sig om forankring i konteksten, og at visse ord som for eksempel ”her” og ”jeg” afgøres af denne kontekst. Ordet ”her” vil kunne tolkes som ”i Danmark”, men det kan også være ”på Manhattan” afhængig af, hvor personen befinder sig. Derfor kan man ikke uden videre oversætte den slags ord, men er nødsaget til at bruge strategier så som eksplicitering eller adaption for at teksten passer til læseren. Andre af Lundquists oversættelsesstrategier såsom lån, tilpasning og forklarende kommentarer er nævnt ovenfor i underafsnittet ’Oversættelsens faser’.

Syvende enhed er det sammensatte udtryk og flerordsstørrelser. Det kan være faste ordforbindelser eller kollokationer, hvor det nødvendigt at oversætte det sammensatte udtryk som et hele, da ordene enkeltvis kan have en anden betydning. Ord-for-ord oversættelse vil altså her igen skabe problemer. Den overførte betydning er **enhed nummer otte**. Herunder hører bl.a. metaforer, som kan være vidt forskellige fra et sprog til et andet, for eksempel betyder en ræv på dansk, at man er snu, hvorimod en ræv (fox) på engelsk betyder at personen er lækker. Det kan dermed skabe store problemer at oversætte direkte på ordniveau.

Metaforer kan opdeles i et spektrum fra de originale over stivnede til døde metaforer alt afhængig af, hvor meget af den billedlige effekt de stadig indeholder. Hvis summen af ytringen er større end de enkelte ord, kaldes ytringen et idiomatisk udtryk. (Lundquist, 2007) fokuserer på fire af Peter Newmarks oversættelsesstrategier når det kommer til metaforer:

1. oversættelse med samme billede
2. oversættelse med et andet(ækvivalent) billede
3. oversættelse med billede + forklarende kommentar
4. oversættelse med den betydning billedet har i den givne kontekst

Samtidig fraråder hun direkte ord-til-ord oversættelse, da en metafor som oftest ikke betyder det der egentlig står. Endvidere er den tredje af ovenstående strategier sjældent den bedste, da en forklarende kommentar kan fjerne det kraftfulde indtryk, en metafor ofte giver.

Som den **niende enhed** kommer ordet. Tekster indeholder ord, så det er naturligt at disse kan oversættes enkeltvis, men som nævnt tidligere skal ordet/ordene ofte oversættes som en del af større enheder. Det er dog også i ord-for-ord oversættelse vigtigt at se på konteksten, da andre sprog kan have flere ord for, hvad vi i Danmark kun har ét for. Samtidig er størstedelen af ord flertydige, hvorfor det er vigtigt, at konteksten, både hvad angår den nære kontekst men også den fjerne, altså situation og emne, medtages i overvejelserne ved oversættelse.

For at finde den **sidste enhed** skal vi se på en enhed der er mindre end ordet, nemlig semer.

Lundquist beskriver semer som ”de minimale betydningspotentialer i et ord.” Forskellene ser man

blandt andet mellem de germanske og de romanske sprog, hvor for eksempel verbet ”ride” på germanske sprog består af de to semer bevægelse + måde(=på hest), hvorimod det på romanske sprog indeholder bevægelse + retning(fx ind i). Det vil betyde for oversættelsen, at det er forskellige typer adverbier til sætningen. Udover at ord og dermed al tekst er stykket sammen af semer, gælder det i oversættelse om ”at dække lige præcis de semer i ordet, som den givne kontekst aktualiserer.” (Lundquist, 2007, s. 96) Ved hjælp af semerne kan man altså se, om en oversættelse er præcis nok, da resultatet vi falde i en af de følgende fem kategorier:

1. de semantiske træk er bibeholdt, ($X=a, b, c$)
2. visse træk er gået tabt, ($X=a, b, 1/2c$)
3. nye træk er føjet til, ($X=a, b, c +d$)
4. nogle træk er unøjagtige, ($X=a, b, d$)
5. alle træk er forkerte ($X=d, e, f$)

Ligningen efter hver kategori er oversættelsen, som den ville se ud rent matematisk.

Originaltekstens ligning er $X=a, b, c$. Som det ses, er kategori 1 derfor den eneste ’korrekte’ oversættelse. Man kan dog ikke udelukke, at hvert af bogstaverne a, b og c på fremmedsproget skal stykkes sammen af mindre dele (eksempelvis $c=g+h$), således at formlen for oversættelsen er $X=a, b, g+h$.

3.1.3 Skoposteorien

Som et afsnit under oversættelsesteori fremsætter Vermeer skoposteorien. Skopos er det græske ord for formål. Teorien ser oversættelse af en kildetekst som en type oversættelseshandling. Da enhver handling har et (for)mål, må oversættelse i sig selv også have et formål, og ligesom enhver handling leder til noget nyt, leder oversættelseshandling også til noget nyt – en måltekst. Den specifikke måltekst kaldes *translatum*. Skoposteorien kan ifølge Vermeer ikke blot anvendes på hele tekster, men også på brudstykker.

For at *translatum* lever op til kravene, må skopos fastslås før oversætteren kan påbegynde arbejdet. Oversætteren bør betragtes som en ekspert og bør som en sådan kunne forventes at vurdere, hvor stor en rolle kildeteksten bør spille for *translatum*. Dette afhænger blandt andet af måltekstens skopos.

Oversætteren får en rolle som interkulturel formidler, da en kildetekst som udgangspunkt er skrevet til en kildekultur. Selv i tilfælde hvor en tekst er udfærdiget med henblik på oversættelse, har oversætteren som udgangspunkt samme rolle, da forfatteren af kildeteksten ofte mangler viden om målkultur inklusiv sprog – alternativt havde vedkommende jo selv kunne skrive teksten til målkulturen på målsproget. Forskellene mellem kilde- og måltekst kan derfor variere både i

formulering og strukturering, men også angående de kommunikative mål, der kan være anderledes for målteksten end for kildeteksten. Vælger oversætteren at lave en oversættelse uden tilpasning til målkulturen, skal vedkommende være opmærksom på, at målkulturens modtager med stor sandsynlighed vil opleve teksten anderledes end én i kildekulturen på grund af kulturelle forskelligheder. Ændring eller mangel på samme mellem kildetekst og translatum skal derfor altid være et bevidst valg. Et eksempel kunne være den danske film *Nattevagten*; i den danske version skalperer morderen sine ofre, men da filmen skulle indspilles til USA, valgte man, at morderen i stedet skulle stikke øjnene ud på sine ofre. Skalpering ville have for direkte konnotationer til de amerikanske indianere, som før i tiden skalperede deres ofre – og denne konnotation ønskede man ikke. Man kan derfor sige, at hvis en oversætter i ovennævnte tilfælde vil være tro mod kilden og dennes skopos, bør han eller hun afvige handlingsmæssigt fra denne.

3.1.3.1 Kritik af skoposteorien

Der er naturligvis blevet rettet kritik mod skoposteorien, og denne kritik kan opdeles i to hovedkategorier:

1. Ikke alle handlinger har et formål/skopos;
2. Ikke alle oversættelser har et formål/skopos.

Angående det første punkt er det vigtigt at være opmærksom på, at det påstås, at et skopos ikke eksisterer i alle sammenhænge, og ikke blot at det ikke nævnes. Skopos kan ses fra tre vinkler og dermed have tre betydninger. Det kan være:

- a) Oversættelsesprocessen, og hermed formålet med denne
- b) Oversættelsesresultatet, og hermed translatums funktion
- c) Oversættelsesmetoden, og hermed hensigten med denne

Kritikere mener, at visse translatum eller brudstykker heraf ikke lever op til nogen af de overnævnte skopos. Vermeer modargumenterer ved at vise, at for eksempel det at skrive noget ned er en handling, da man kunne vælge at undlade at gøre dette. Det at skrive noget ned og især oversættelse er altså mere eller mindre bevidste handlinger, og Cicero er citeret af Vermeer for at definere handling som “some disadvantage, or some advantage is neglected in order to gain a greater advantage or avoid a greater disadvantage”(Venuti, 2004, s. 229).

En handling får tildelt et formål; og som Vermeer skriver: ”if no aim can be attributed to an action, it can no longer be regarded as an action.”(Venuti, 2004, s. 230) Allerede i det antikke Grækenland havde man det synspunkt, at enhver talehandling var skopos-orienteret.

Visse kritikere mener endvidere, at en tekst kun kan kaldes litteratur, hvis det er kunst, og at kunst intet formål har. I det tilfælde bør man omvendt også kunne sige, at en tekst ikke kan være kunst, hvis det har et formål, hvilket virker som en uholdbar påstand.

Andet kritikpunkt mod skoposteorien (at ikke alle oversættelser har et formål/skopos) kan ses som en variant af det første punkt, og modargumentet kan derfor også delvis findes under det første.

Vermeer underinddeler kritikpunktet i tre, nemlig at:

- a) oversætteren ikke har et *specifikt* mål, funktion eller intention, men at vedkommende blot oversætter, hvad kildeteksten indeholder;
- b) et specifikt formål ville begrænse oversættelsesmulighederne og dermed begrænse fortolkningsmulighederne i målteksten i forhold til i kildeteksten;
- c) oversætteren ikke har en specifik modtager eller målgruppe i tankerne.

Hvis vi starter med underpunkt a), argumenterer Vermeer for, at for eksempel pragmatiske tekster som avisartikler og brugsanvisninger naturligt har et formål, og det vil deres oversættelser dermed også have. Nogle mener så, at man i alle tilfælde bør være tro mod kildeteksten, og oversætte den, som den er skrevet – men det er jo også et formål i sig selv.

Underpunkt b) fokuserer på, at et formål vil begrænse fortolkningsmulighederne, fordi man ved oversættelse kommer til at fravælge en række andre muligheder og oversættelsesforslag ved at vælge ét mål. Her modargumenterer Vermeer dog med, at det i sig selv kan være et formål at bibeholde kildetekstens bredde i *translatum*. Hvorvidt et sådant formål i praksis er muligt, anser Vermeer som underordnet.

Hvad angår underpunkt c), at oversætteren ikke tænker på en specifik målgruppe, er påstanden i visse tilfælde sand i det henseende, at forfatteren/oversætteren ikke decideret har specificeret en modtager. Det er dog ikke ensbetydende med, at der ikke ubevidst er en modtager. Som Vermeer forklarer, vælger man, muligvis ubevidst, et stilniveau, der gør, at en bestemt gruppe mennesker vil kunne forstå teksten. Hvis valget er ubevidst svarer stilniveauet ofte til personer, der er lige under en selv i intelligens og uddannelse. Problemet er altså ikke, at der ikke (bevidst) er en modtager, men at målgruppen kan være noget uklar, fordi spørgsmålet ikke har været italesat.

Vermeer anerkender, at ét formål kan være den utilpassede eller direkte oversættelse af kildeteksten; men en friere oversættelse betyder ikke, at oversætteren skal kulturtilpasse *translatum*, men at vedkommende *kan*. Vermeer (Venuti, 2004, s. 234) skriver at: "What the skopos states is that one must translate, consciously and consistently, in accordance with some principle respecting the target text. The theory does not state what the principle is: this must be decided separately in each specific case." Han fortsætter: "The important point is that a given source text does not have

one correct or best translation only". Oversættelsen skal altså tilpasses den situation, den skrives til, og dette giver mulighed for, at en række forskellige værktøjer kan benyttes, for eksempel om teksten skal oversættes, parafraseres eller muligvis helt omskrives. Oversætteren er den sproglige ekspert og skal som sådan være den, der afgør om, hvornår og hvordan en oversættelse kan lade sig gøre. Om det kan lade sig gøre afhænger af målkulturen og ikke kildeteksten.

Vermeer betragter generelt oversættelse som bestillingsarbejde og opfordrer til, at skopos og vejen til opnåelse af dette italesættes mellem bestillingsgiver og oversætter - kun herigennem vil translatum være tilfredsstillende. Vermeer slutter af med at definere skoposteoriens eget skopos, nemlig: "To know what the point of a translation is, to be conscious of the action – that is the goal of the skopos theory." (Venuti, 2004, s. 237).

3.2 Leksikografi

(Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 27) definerer leksikografi således: "Leksikografi er udarbejdelse af ordbøger". Den kan opdeles i henholdsvis praktisk- og metaleksikografi. Den praktiske leksikografi omhandler udformning af ordbøger, hvorimod metaleksikografi kan underinddeles i brugerforskning, altså arbejdet med teorier og metoder til undersøgelser af ordbogsbrug; ordbogskritik, der arbejder med konkrete anmeldelser af og modeller til bedømmelse af ordbøger; og systematisk ordbogsforskning, det vil sige at udvikle nye og forbedrede teorier til koncipering af nye ordbøger. Dette speciale vil omhandle den praktiske leksikografi.

3.2.1 Brugerprofil

(Tarp, 1998, s. 122) fastslår, at "*Bruger og behov* er centrale begreber, når man skal indkredse leksikografien som en selvstændig videnskab.". Derfor bør en skildring af brugeren og dennes behov også være noget af det første, man giver sig i kast med i konciperingen af en ordbog, således at efterfølgende valg træffes på den rette baggrund. (Tarp, 1998, s. 123) fortsætter med at skildre den kommende ordbogs formål, nemlig at "ordbogen dækker det og det område og er beregnet til at give brugere med de og de forudsætninger hjælp i den og den situation til at løse problemer af den og den art.". Her ses det igen, at brugeren er udgangspunktet.

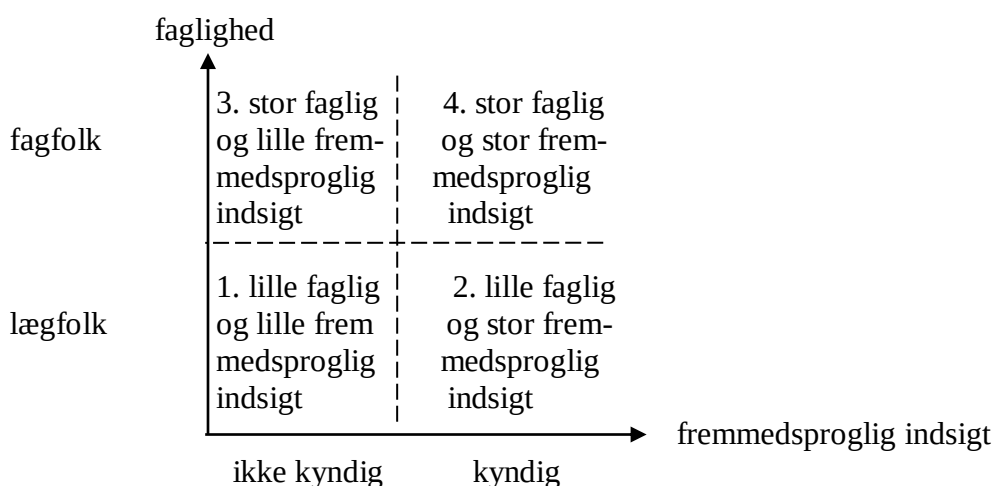
(Bergenholtz & Tarp, 1994) tager også udgangspunkt i brugerprofilen og opstiller endvidere en række emner, som er vigtige at behandle for at kunne udarbejde en vellykket fagordbog. De skriver at "Kernen i enhver brugerprofil er spørgsmålet om brugerens **modersmål**" (Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 17), da dette danner grund for både det sprog ordbogen bygger sine informationer på, sproglige oplysninger, faglige forklaringer, grammatik og så videre. Udover modersmål fokuserer de på to øvrige faktorer hos brugergruppen, nemlig faglig indsigt og beherskelse af fremmedsproget.

Hvad angår den faglige indsigt opsætter Bergholtz & Tarp fem forhold, som beskriver relationen, der kan eksistere mellem afsender og modtager ved fagordbøger:

- a) ”fra fagmand til fagmand (ekspertsprog)
- b) fra fagmand til halvfagmand (fagsprog i lærebøger o.l.)
- c) fra halvfagmand til halvfagmand (værkstedssprog og sprog i tekster af fagfolk fra andre beslægtede områder)
- d) fra fagmand til lægmand (sprog i populariserede tekster)
- e) fra halvfagmand til lægmand (sprog i populariserede tekster)”

(Bergholtz & Tarp, 1994, s. 16)

Det er det faglige niveau af disse modtagere, som skal holdes for øje, såvel som deres beherskelse af fremmedsproget. Til brug for dette opstiller (Bergholtz & Tarp, 1994) følgende figur med glidende overgange for bilingvale ordbøger:

(Bergholtz & Tarp, 1994, s. 18)

(Tarp, 1998) mener ligeledes, at man skal kende brugerens forudsætninger og han grupperer disse i to hovedgrupper; sproglige og faglige forudsætninger. Under de sproglige forudsætninger ses der på beherskelse af fremmedsprog og modersmål, og under de faglige forudsætninger på beherskelsen af et eller flere fagområder. Kombinerer man forudsætningerne, vil man altså søge viden om brugerens beherskelse af fagsprog på modersmålet og på fremmedsproget.

Endnu et vigtigt punkt er brugerens leksikografiske forudsætninger, hvilket (Tarp, 1998) også opdeler i to, nemlig generel erfaring i ordsprogsbrug samt kendskab til den konkrete ordbog. En ikke-ordbogskyndig vil oftest have brug for flere informationer og mere assistance for at tilegne sig den samme viden end en, der er kyndig. Dette drejer sig både om den indre og ydre tilgangsstruktur.

Skriver man til en sammensat gruppe, kan det være nødvendigt at prioritere brugerne, således at primærgruppen i det mindste får indfriet sine behov.

3.2.2 Kommunikativt formål

Når en profilering af brugergruppen er på plads, er næste punkt det kommunikative formål med ordbogen. Det kommunikative formål kan opdeles. Det kan bestå i at ”befordre en igangværende eller planlagt kommunikation, skriftlig som mundtlig”(Tarp, 1998, s. 123), eller ”give brugeren sproglig eller saglig viden”(Tarp, 1998, s. 124). Hvis målet er at befordre kommunikation, skal det endvidere vurderes, om ordbogen skal bruges til sprogproduktion, til sprogreception, eller til oversættelse? Og skal dette foregå på modersmål eller fremmedsprog? Er målet i stedet vidensorienteret, skal det fastslås, om ordbogen skal være en sprogordbog, som ønsker at give oplysninger om sproget, en sagordbog/leksikon, der ønsker at give oplysninger om sagen, eller en encyklopædisk ordbog, der ønsker at give oplysninger om både sproget og sagen. Alle disse valgmuligheder er med til at bestemme, hvilke informationer ordbogen skal medtage i hver artikel, eksempelvis grammatiske og sproglige informationer, korte forklaringer og ækvivalenser. Uden at træffe alle disse valg og være konsekvent i beslutningerne, vil ordbogen let blive usammenhængende og dermed ikke tjene nogle af de ønskede formål.

Endnu en ting, der skal tages hånd om i konciperingsfasen, er ordbogens indhold. Med indhold menes ”den fortælling, moral osv., som ønskes videregivet til læseren. Den indre form er sproget og stilen, mens den ydre er skrifttyper, layout, papirkvalitet, omslag osv.”(Tarp, 1998, s. 127). Den indre form skal fastsættes allerede i starten, hvorimod den ydre form kan vente lidt. Fælles for de to er dog, at de skal tilpasses brugergruppen, så ”brugeren *hurtigst muligt* kan finde *alle* de relevante oplysninger.” (Tarp, 1998, s. 128).

3.2.3 Ækvivalens & kulturbundethed

Når ordbogen skal til at tage form, er det vigtigt at være opmærksom på ækvivalens. Der kan være enten fuld, delvis eller ingen ækvivalens. Ved manglende ækvivalens angiver (Bergenholtz & Tarp, 1994) en række muligheder, nemlig at tage en række delvise ækvivalenter, der tilsammen dækker, parafrasere, danne et helt nyt ord på målsproget eller overføre lemma som fremmedord på målsproget.

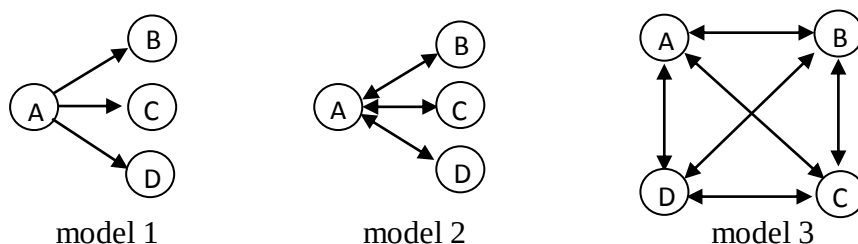
Ækvivalensgraden såvel som behovet for information hænger tæt sammen med, hvorvidt et emne er kultur- eller ikke-kulturbundet. (Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 57-58) beskriver kulturbundne emner som ”viden, hvor genstandsområdet er kulturspecifikt, idet det historisk og kulturelt har udviklet sig med sine specifikke træk inden for givne geografiske områder, hvorfor det normalt adskiller sig fra land til land, fra sprogområde til sprogområde.” Kulturbundne emner kunne for eksempel være politik, økonomi eller jura. Ikke-kulturbundne emner er ”viden hvor

genstandsområdet ikke forandrer sig fra land til land, fra sprogområde til sprogområde” (Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 58) som for eksempel naturvidenskab eller moderne teknik.

Ved ikke-kulturbundne områder er behovet for faglige forklaringer det samme for folk med forskelligt modersmål, hvorimod det ved kulturbundne områder er vidt forskelligt, hvad folk med forskellige modersmål har behov for af oplysninger – her er ofte behov for en komparativ beskrivelse.

Ved polylingvale ordbøger afhænger opbygningen også af, hvorvidt et fag er kulturbundet eller ej.

Der findes tre hovedtyper, hvor A betragtes som udgangssproget:

(Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 52)

Model 1 vil kunne bruges ved alle fag, hvad enten de er kulturbundne eller ej. Det samme gælder for model 2, der dog kun kan bruges som referenceliste på tilbagevejen. Model 3 kan kun bruges på ikke-kulturbundne fag.

Udformningen af ordbøger differerer også; det vil være muligt at spare plads og give overblik ved at lave ordbogen i kolonner med én kolonne for hvert sprog, men en sådan udformning kan kun anvendes ved fuld ækvivalens. Alternativt kan man bruge de traditionelle ordbogsartikler.

3.3 Terminologi

(Madsen, 1999, s. 13) definerer en term som ”et sprogligt tegn, som har en specifik betydning i et fagsprog”. Det er forskelligt, hvor emnespecifikke termene er – visse tilhører meget snævre emner mens andre ses i en langt bredere kontekst. Det er derfor vigtigt at fastslå, præcis hvilket formål ordbogen skal tjene for at kunne udvælge, hvor brede termene må være.

En term består af udtryk og indhold. Udtrykket er den sproglige repræsentation af termen, og hvor en term kun kan have én betydning, kan flere termer godt have samme udtryk, for eksempel er udtrykket ’hane’ minimum tre separate termer, da emnet kan være ornitologi, VVS eller skydevåben. Denne slags udtryk, der dækker over flere termer eller begreber, kaldes polyseme udtryk.

Indholdet er et begreb med et eller flere karakteristiske træk, der enten er adskillende eller supplerende, og som beskriver eksempelvis ”formål, funktion, konstruktion, bestanddele, placering og oprindelse” (Madsen, 1999, s. 17). De adskillende træk gør det muligt at separere begrebet fra

andre begreber og tages derfor med i en definition af termen og gør, at den kan sættes i forhold til andre termer i et begrebssystem, hvorimod supplerende træk ikke umiddelbart medtages i definitionen. De kan dog hjælpe til at lette forståelsen for brugeren.

De karakteristiske træk kaldes under ét intentionen. Det er disse træk, der beskriver termen og gør det muligt at afgøre, hvorvidt noget hører ind under termen. Den mængde af entiteter, der således hører ind under termen benævnes ekstensionen. I denne forbindelse refererer udtrykket *entitet* til ”et hvilket som helst fænomen, det være sig materielt eller immaterielt” (Madsen, 1999, s. 18).

Når termer skal relateres til hinanden, benyttes et begrebssystem. Sådanne kan opdeles i henholdsvis hierarkiske og ikke-hierarkiske relationer. De hierarkiske relationer består af termer, der er over- eller underbegreber til hinanden, og dermed dannes et hierarki, deraf navnet. Inden for de hierarkiske relationer er de to mest almindelige generiske relationer og del-helheds-relationer, hvor de generiske ofte er mere abstrakte end del-helheds-relationerne. For ikke-hierarkiske relationer er den mest almindelige relation en temporal relation.

Generiske relationer defineres som: ”over- og underbegreber, hvor underbegreber er typer af et overbegreb” (Madsen, 1999, s. 21). Et eksempel kunne være ’hund’ med underbegrebet ’cockerspaniel’. Ved generiske relationer arver underbegrebet alle overbegrebets træk og tilføjer selv mindst ét ekstra træk, der adskiller det fra sideordnede begreber.

Hvor den generiske relation beskriver et typeforhold mellem termer, beskriver en del-helheds-relation forholdet mellem et helhedsbegreb og et delbegreb, for eksempel mellem ’hund’ og ’snude’. I del-helheds-relationer refererer underbegreber til en ”bestanddel af den entitet, som overbegrebet refererer til” (Madsen, 1999, s. 23). Del-helheds-relationer kan opdeles i en række undertyper, og jeg vil kort komme ind på følgende: bestanddelsrelationer, opdelingsrelationer, materialerelationer, mængde-element-relationer og endelig omslutningsrelationer, der ikke som sådan er en del-helheds-relation, men som minder derom.

Bestanddelsrelationer beskriver Madsen som ”en relation mellem begreber, som refererer til en helhed og dennes funktionelt forskellige bestanddele” (Madsen, 1999, s. 23). Et eksempel på dette kan være ’legeme’ og ’arm’.

En anden relation er opdelingsrelationen. Her er der tale om ”begreber, der refererer til en helhed og de dele, der fremkommer ved en deleoperation” (Madsen, 1999, s. 23). Madsens eksempel på dette er ’brød’ og ’skive’.

En materialerelation er ”begreber, som repræsenterer en entitet og det materiale (eller de materialekomponenter), som indgår i entiteten” (Madsen, 1999, s. 23-24) og også ”begreber, som refererer til en helhed og de ingredienser, som indgår i helheden” (Madsen, 1999, s. 24), eksempelvis ’bog’ og ’papir’.

Endelig er der mængde-element-relationen. Her refererer underbegrebet ikke til "en egentlig bestanddel, men blot til en entitet som indgår i eller hører til den entitet som overbegrebet refererer til" (Madsen, 1999, s. 24). Dette ses ved 'alfabetet' og de 'bogstaver' det indeholder, eller en 'medarbejder's del af en 'virksomhed'.

Som nævnt er omslutningsrelationen ikke en egentlig del-helheds-relation, men er snævert forbundet hermed. Den defineres af Madsen som "en relation mellem begreber, som refererer til entiteter, hvoraf den ene entitet omslutter de andre" (Madsen, 1999, s. 24), og hendes eksempel på dette er en 'møllehat' (altså skallen), der omslutter 'gear', 'styringsmekanisme' med mere.

Der kan i visse situationer være tale om både en del-helheds-relation og en generisk relation på samme tid.

Som nævnt tidligere er den temporale relation en tredje hyppigt anvendt relation og den mest brugte af ikke-hierarkiske relationer. Denne relation består af henholdsvis forudgående og efterfølgende begreber. Et eksempel på dette er trinnene i en vaskeproces, nemlig 'forvask', 'klarvask', 'skylning' og 'centrifugering', der skrider frem 1->2->3->4. Med dette eksempel vil man dog kunne sige, at der samtidig eksisterer en del-helheds-relation med de fire eksempler som underbegreber og 'vaskeproces' som overbegreb. Her ses det altså som nævnt ovenfor, at der kan eksistere flere typer relationer i forholdet mellem de samme termer. Det kan også forekomme, at en term har flere overbegreber. I sådanne tilfælde kaldes termen en polyhierarkisk term.

3.3.1 Definitioner

For at kunne placere termene i et begrebssystem, er det nødvendigt at udarbejde definitioner, så termene kan adskilles fra hinanden. Samtidig er definitioner en forudsætning for at kunne vurdere, hvorvidt termer på to eller flere sprog er ækvivalente. Ved delvis ækvivalens tjener definitionen også det formål, at en oversætter vil kunne tage stilling til, om en term vil kunne bruges i en given tekst.

For at finde frem til en definition bør faglitteratur og fageksperter konsulteres. Imidlertid kan man støde på forskellige definitioner på samme term, og i sådanne tilfælde bør der muligvis skrives en supplerende kommentar i definitionen. Eventuelt kan en terminolog inden for feltet bruges, da en sådan kan have endnu bedre forstand på nuancerne i definitioner.

Termen, der skal defineres, kaldes definiendum og beskrivelsen kaldes definiens. Definitoren er kolonet, lighedstegnet eller lignende, der står imellem definiendum og definiens.

Samtidig er det vigtigt at strømline definitionerne, så opbygningen er den samme for alle definitioner, da det ellers kan lede til uklarhed og forvirring hos brugeren. I det følgende beskrives en række forskellige metoder til produktion af definitioner, samt regler, der gælder uanset metode. Den første og mest hensigtsmæssige metode kaldes analysemetoden.

Analysemetoden består blandt andet af indholdsdefinitioner, også kaldet intensionale definitioner. Her anføres nærmeste overbegreb(i generiske relationer) samt træk, der adskiller termen fra sideordnede begreber. Denne struktur forudsætter et begrebssystem, for at kunne fastslå overbegrebet, og begrebssystemet hænger derfor tæt sammen med definitionsudarbejdelsen.

Indholdsdefinitioner kan ifølge Madsen nærmest betragtes som ”den eneste rigtige definitionsmetode”(Madsen, 1999, s. 82), da denne metode som den eneste tydeliggør termens betydning, således at for eksempel graden af ækvivalens ved oversættelse kan fastslås.

Ud over indholdsdefinitioner, findes blandt andet også omfangsdefinitioner, også kaldet ekstensionale definitioner. Her anføres alle typer af underbegreber i definitionen for termen, men karakteristiske træk nævnes ikke. Det er derfor kun i enkelte situationer, hvor læseren har specialviden inden for feltet, at omfangsdefinitioner vil være anvendelige. Samtidig vil en eventuel mangel i underbegreberne skabe forvirring for læseren. Forefindes et begrebssystem vil det i øvrigt være overflødigt at nævne underbegreber i definitionen, da disse visuelt vil fremgå af begrebssystemet.

Endnu en definitionstype medregnes til analysemetoden, nemlig bestanddelsdefinitionerne. Her ”opregnes alle de begreber, som refererer til de bestanddele, som indgår i en helhed, hvortil helhedsbegrebet refererer”(Madsen, 1999, s. 83). Denne definitionstype minder meget om omfangsdefinitioner, og det er derfor også de samme negative punkter, der gælder.

En anden metode er syntesemetoden, hvor definitioner kaldes relationsdefinitioner. Forskellen mellem de to metoder er, at syntesemetoden sætter et givent begreb i relation til andre begreber og ind i en større helhed, dog uden registrering af noget overbegreb. Analysemetoden derimod nævner de træk, der tilsammen udgør begrebet. Visse terminologer definerer syntesemetoden, således at omfangs- og bestanddelsdefinitioner snarere bør placeres under syntesemetoden end under analysemetoden.

Den implikative metode/kontekstmetoden skaber ingen egentlig definition af et begreb, men er et stykke tekst, der ofte er taget fra den dokumentation, der arbejdes med. Teksten kan dog oftest nemt ændres til en indholdsdefinition, som jo er den foretrukne definitionsform.

Endvidere findes den denotative metode, hvor definitionen er en eksemplificering. Metoden minder om omfangsdefinitionen, og har de samme negative træk.

Den ostensive metode peger decideret på begrebet eller viser det i form af en illustration. Det er dog oftest at foretrække, at der er en verbal definition, der eventuelt er suppleret med illustrationen.

Til sidst er der synonymmetoden. Denne metode anfører i alt sin enkelthed synonymer for termen.

Dette forudsætter dog, at læseren forstår synonymet, da vedkommende ellers vil være nået lige vidt. Til trods for dette anvendes denne metode ofte i almindelige ordbøger for at angive forskellige betydninger af samme ord – men hvad angår fagudtryk er den ikke meget bevendt.

3.3.1.1 Regler for definitioner

Madsen beskriver ni regler eller retningslinjer, der bør overholdes, når det kommer til udformning af definitioner.

Madsens første anbefaling er, at en definition skal være kort og enkel; den bør ikke indeholde mere end én helsætning, starte med lille forbogstav og afsluttes uden punktum. Det er ikke altid muligt at holde sig inden for disse rammer, men hovedpunktet 'kort og enkel' bør i alle tilfælde overholdes.

Andet punkt er, at der skal tages hensyn til målgruppen. I de fleste tilfælde vil målgruppen være oversættere eller fageksperter, men også ikke-fagkyndige kan komme på tale som hovedmålgruppe. Hvor en sprogarbejder ofte kun har brug for en overordnet forklaring, vil fageksperter ofte søge nærmeste overbegreb samt de adskillende træk. Ikke fagkyndige vil søge begge disse ting samt supplerende oplysninger, der forklarer begrebet yderligere.

Tredje punkt i Madsens liste over retningslinjer er, at definitioner skal være klare. Det vil sige, at beskrivelsen udelukkende skal bestå af termer, som må forventes at være målgruppen bekendt, eller termer, der er defineret andet steds i opslagsværket.

Det er endvidere vigtigt at anføre, hvis en term kun har et begrænset anvendelsesområde.

Femte anbefaling går ud på at afstemme begrebers definitioner med hinanden. Der skal være en klar afgrænsning imellem termer, såvel som at termer ikke må være indbyrdes modsigende. Generelt må det også forventes at et opslagsværk bruger samme metode til at udforme dets definitioner – i de fleste tilfælde gennem indholdsdefinitionen anført under analysemetoden ovenfor.

At en definition hverken er for snæver eller for bred, men lige præcis dækkende er Madsens sjette punkt.

Syvende punkt går ud på at cirkeldefinitioner skal undgås. Der er to former for cirkeldefinitioner; for det første at to definitioner henviser til hinanden for forklaring eller for det andet, at henvisningen sker inden for den samme definition ved at begrebet enten bruges som overbegreb i sin egen definition eller bruges som karakteristisk træk i definitionen.

Den næstsidste af Madsens retningslinjer fastslår, at en definition ikke skal beskrive, hvad begrebet ikke dækker, altså at den ikke må være negativ.

Madsens sidste regel omhandler præcision. Det er vigtigt, at der ikke kommer vurderende eller sammenlignende oplysninger ind i definitionen. Denne regel hænger tæt sammen med Madsens tredje regel, som omhandler klarhed.

3.3.2 Termdannelse

I forbindelse med terminologiarbejde kan man støde på, at der er forskellige opfattelser af begrebers indhold og plads i et begrebssystem. I sådanne tilfælde kan forfatteren enten vælge at beskrive disse forskelle eller simpelthen beslutte, hvilken opfattelse der skal gås ud fra. Terminologens arbejde kan altså enten være deskriptivt eller normativt.

En ting er begreber med flere typer indhold, men hvad gør terminologen ved indhold uden et begreb? Som nævnt i leksikografiafsnittet under ækvivalens, kan man vælge at tage en række delvise ækvivalenter der tilsammen dækker begrebet, parafrasere, danne et helt nyt ord på målsproget eller overføre lemma som låneord til målsproget. Låneord kan enten være direkte, hvor de overføres til målsproget uden ændring; oversættelseslån, hvor sammensatte ord oversættes led for led; lån som er direkte overført hvorefter de er tilpasset målsprogets retskrivning; og endeligt betydningslån, hvor et eksisterende ord får tillagt en ny betydning, der stammer fra et fremmedsprog.

Termdannelse kan også ske gennem metaforer og metonymer, og dette er en form for terminologisering. Terminologisering sker, når et almensprogligt udtryk med vag betydning overtages i fagsproget med en mere præcis betydning.

(Madsen, 1999, s. 110-117) opstiller en række krav til fagudtryk:

For det første skal de være selvforklarende og systemrigtige. For det andet skal de være korte, men præcise, hvilket betyder, at benævnelsen normalt kun bør indeholde de træk, som er nødvendige til at adskille det pågældende begreb fra andre begreber. Endvidere skal de være gængse og i overensstemmelse med sprogets grammatiske og ortografiske regler - for eksempel er det forkert at skrive manio depressiv, skriv i stedet maniodepressiv. Yderligere bør internationalisering tilstræbes såvel som entydighed.

3.3.3 Terminologisk arbejde

For at kunne tilrettelægge det terminologiske arbejde er det nødvendigt at fastslå, hvilken målgruppe arbejdet retter sig mod. (Madsen, 1999) opdeler denne i tre hovedgrupper, nemlig fageksperter, oversættere og lægfolk, der hver især har vidt forskellige ønsker til projektet. Hvor fageksperter generelt søger sikkerhed for korrekte benævnelser samt lidt fagspecifik viden, søger oversættere oplysninger, der kan give en sproglig såvel som faglig indsigt. Lægfolk igen har ofte behov for at få større indsigt i det pågældende emne. (Madsen, 1999, s. 120) opstiller det således:

Målgruppe	Formål
Fagfolk	Vidensudveksling
Oversættere	Oversættelse
Lægfolk	Videnstilegnelse

Dette vil naturligvis blive specificeret yderligere i det konkrete projekt. Er projektet tiltænkt flere målgrupper, foreslår Madsen at hver brugergruppe får sin egen indgang, således at den enkelte målgruppe stadig kun får de oplysninger, der er relevante for denne.

Ligesom målgruppe skal fastslås, skal det også afgøres, om der er tale om en en-, to- eller flersproget terminologi, hvorvidt arbejdet skal være deskriptivt eller normativt, og om det er en specialiseret eller flerfaglig terminologi. Endvidere skal der tages stilling til, hvilket medium projektet skal udmønte sig i, for eksempel om det er et trykt medie eller en elektronisk database på internettet. Mediet kan igen præsenteres blandt andet alfabetisk eller systematisk, altså i forhold til det tilhørende begrebssystem.

3.3.3.1 Terminologisk arbejdsforløb

Arbejdsforløbet kan opdeles i tre stadier, nemlig forarbejde, terminologisk arbejde samt terminografisk arbejde.

Forarbejdet inkluderer afgrænsning af arbejdsområde. Afgrænsningen omhandler blandt andet, hvorvidt projektet skal fokusere overordnet på hele emnet eller udvælge delemner, der behandles i dybden. Dette valg træffes på baggrund af for eksempel målgruppen og det formål projektet skal opfylde. Endvidere omhandler forarbejdet indsamling, bedømmelse og udvælgelse af dokumentationsmateriale samt at skabe kontakt til fageksperter. Indsamling af materiale er ofte en meget tidskrævende proces, og bør derfor påbegyndes så tidligt som muligt. Ligeledes bør samarbejdet med fageksperter men også sprogeksperter indledes, gerne ved at der nedsættes en arbejdsgruppe, der rummer begge slags eksperter. Til sidst i forarbejdet skal der ske en eventuel justering og ofte yderligere afgrænsning af den første afgrænsning.

Efter forarbejdet følger det terminologiske arbejde. Dette foregår parallelt for alle projektets sprog, og går ud på at identificere termer og indsamle oplysninger til definitioner, teksteksempler og så videre, samt at sætte disse informationer i system ved at udarbejde begrebssystemer. Når dette er på plads kan en sammenligning af de forskellige sprogs definitioner og begrebssystemer finde sted for at søge efter ækvivalens.

Til sidst er det tid til det terminografiske arbejde, hvor de egentlige terminologiske enheder, altså artiklerne, skal udarbejdes. Dette kan ses som den endelige redigering, da de indsamlede oplysninger ofte er grupperet og skrevet ind i forbindelse med det terminologiske arbejde, der er gået forud.

3.3.4 Artikelstruktur

Artikelstruktur er, hvordan brugeren ser artiklen, og ikke, hvordan den er opbygget i databasen. Hvor ordbøger selvsagt er opbygget over ord, er termbaser opbygget over begreber. Det betyder, at et polysemt udtryk i ordbøger vil have ét opslag, mens de i termbaser vil have et for hver betydning. Opbygningen består af fire oplysningstyper:

- begrebsrelaterede oplysninger, det vil sige oplysninger om emne, begrebsrelationer osv.

- oplysninger som er relateret til hvert enkelt udtryk, altså ortografiske og grammatiske oplysninger samt oplysninger om udtale
- oplysninger som kan knyttes til andre oplysninger så som referencer til dokumentationsmateriale
- administrative oplysninger, altså blandt andet hvornår artiklen er blevet skrevet, og hvem der har stået for den.

3.4 Webleksikografi

Ud fra (Bergenholtz & Tarp, 1994)s ovennævnte definition af leksikografi, definerer jeg webleksikografi som udarbejdelsen af webopslagsværker, det være sig både den teoretiske og praktiske udarbejdelse. Webleksikografi har så at sige udvidet feltet leksikografi med en ny dimension.

3.4.1 Ordbogens historie

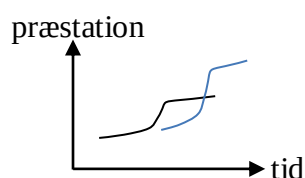
Den ældste ordbog dateres til cirka 2300 f.v.t., og var skrevet i det akkadiske imperium. Den bestod af tavler med ordlister over det sumeriske og det akkadiske sprog. Siden da er der løbende sket fremskridt, men det største fremskridt, vil jeg påstå, er overgangen fra det trykte medie til den elektroniske og dermed dynamiske ordbog, i særdeleshed onlineudgaven.

De første elektroniske opslagsværker blev gjort offentligt tilgængelige i slutningen af 1980'erne og har siden da vundet større og større indpas i befolkningen, i takt med at computeren er blevet hvermandseje. Internettet spiller i denne sammenhæng også en vigtig rolle for fremtidens leksikografi. Der kommer flere og flere webbaserede opslagsværker på banen, og som Harley (Simonsen, 2002, s. 142) udtrykker det: "The wheel can't be turned back – online dictionaries exist and are not going to go away."

Det meste af leksikografiens teori, der bygger på papiordbøger, vil stadig kunne overføres og bruges på det nye medium. Samtidig skal man dog være opmærksom på de nye muligheder, mediet tilbyder, blandt andet at brugeren kan involveres yderligere, så det afhængig af hjemmesidens opbygning kan tilpasses den enkelte bruger og ikke kun en generel brugergruppe.

3.4.2 Skift i tankegang og leksikografiske værker

Siden PC'en og efterfølgende internettet blev introduceret er der sket et skift både i tankegang og i brugen af opslagsværker fra papiordbøger til elektroniske værker. Dette skift kan illustreres ved hjælp af Utterbacks S-kurve i (Simonsen, 2002, s. 145):

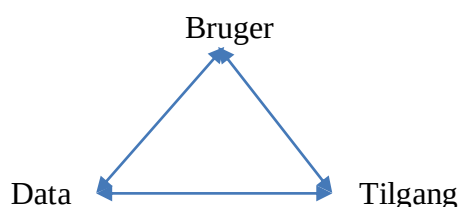
Denne model viser hvordan en oprindelig teknologi (sort), i dette tilfælde den trykte ordbog, over tid vil blive indhentet og efterfølgende overgået af en invaderende teknologi (blå), nemlig det elektroniske opslagsværk. Det elektroniske opslagsværk kan overgå den traditionelle ordbog, fordi den kan tilbyde en række ekstra features, der blandt andet kan gøre det lettere, hurtigere etcetera for brugeren at finde, hvad vedkommende søger.

3.4.3 Den leksikografiske trekant

For at lave et optimalt elektronisk opslagsværk er det ikke nok udelukkende at se på brugerne.

Leroyer opstiller den leksikografiske trekant, og siger, at “Lexicographic tools [...] should [...] be balanced in order to ensure fast and easy access to the data that users need in specific types of usage situations.” (Leroyer, 2009, s. 3)

Den leksikografiske trekant:

Det er således vigtigt, at alle sider i trekanten er vægtet ens, for at der er balance. Uligevægt kan hurtigt skabe en utilsigtet skævvridning, jævnfør Leroyer.

Det første emne i trekanten, som Leroyer behandler, er datatilgang. Her foreslår han, at man benytter en anderledes søgeside end blot den traditionelle tekstboks. Han mener, at det skal være muligt for brugeren at specificere, hvilket formål han har med søgningen, således at kun relevante informationer bliver vist. Dette er til forskel fra et traditionelt opslagsværk, hvor det kan være nødvendigt at skimme en længere artikel for at finde svar på ens spørgsmål.

Leroyer opstiller således seks formål for at specificere søgningen:

- 1) information på målsproget
- 2) oversættelse fra modersmål til målsprog
- 3) kontrol af et ord/en ordforbindelse
- 4) læring af fremmedsprog
- 5) øvning af fremmedsprog
- 6) hjælp til problemer ved tekstreception, -produktion eller oversættelse

Disse seks punkter minder om (Tarp, 1998)s seks leksikografiske funktioner, nemlig reception og produktion på henholdsvis modersmålet og fremmedsproget, samt oversættelse til og fra

fremmedsproget. Formålet med Leroyers seks punkter er at begrænse svaret til kun at omfatte relevante informationer, hvilket Leroyer beskriver som ”less is more”-princippet, der ifølge ham kræver færre ordbogskundskaber. Det er ganske vist den perfekte akademiske løsning at opdele brugergrupper i så små og specifikke grupper som muligt, med det er ikke nødvendigvis særligt anvendeligt i praksis. Det er dog vigtigt at tilegne sig så meget viden som muligt om sin målgruppe, for eksempel hvad angår foretrukket udgangssprog og indgangsvinkel.

Hvad angår det andet emne i den leksikografiske trekant, data, er det her vigtigt, at data både har en vis bredde og dybde. Bredden opnås gennem rig information for hvert opslagsord inden for blandt andet anvendelse, etymologi, grammatik, kollokationer, synonymer og så videre. Dybden fås gennem mængden af opslagsord og ved at lave et korpus, der dermed beriger beskrivelserne i forhold til mulighederne i et papiropslagsværk. Endvidere skal man i forhold til brugerprofilen være opmærksom på, hvordan dataene skal præsenteres og i hvilken rækkefølge.

Angående brugeren, det sidste element i den leksikografiske trekant, er det svært at kende den enkeltes behov. Visse elektroniske opslagsværker er sat til at ”tracke” brugerens bevægelser, således at man til stadighed kan specificere brugerbehovet og følgelig tilpasse siden derefter. Opslagsværket vil dog altid i et vist omfang være bygget på hvad vi *tror* brugerens behov er, og en brugerprofil vil derfor selv i de bedste tilfælde være et kvalificeret gæt.

Hermed sluttet trekanten, for bruger A har andre behov for data end bruger B, og dermed også et andet ønske om tilgang. De tre emner i den leksikografiske trekant skal derfor vægtes lige og være gensidigt afhængige.

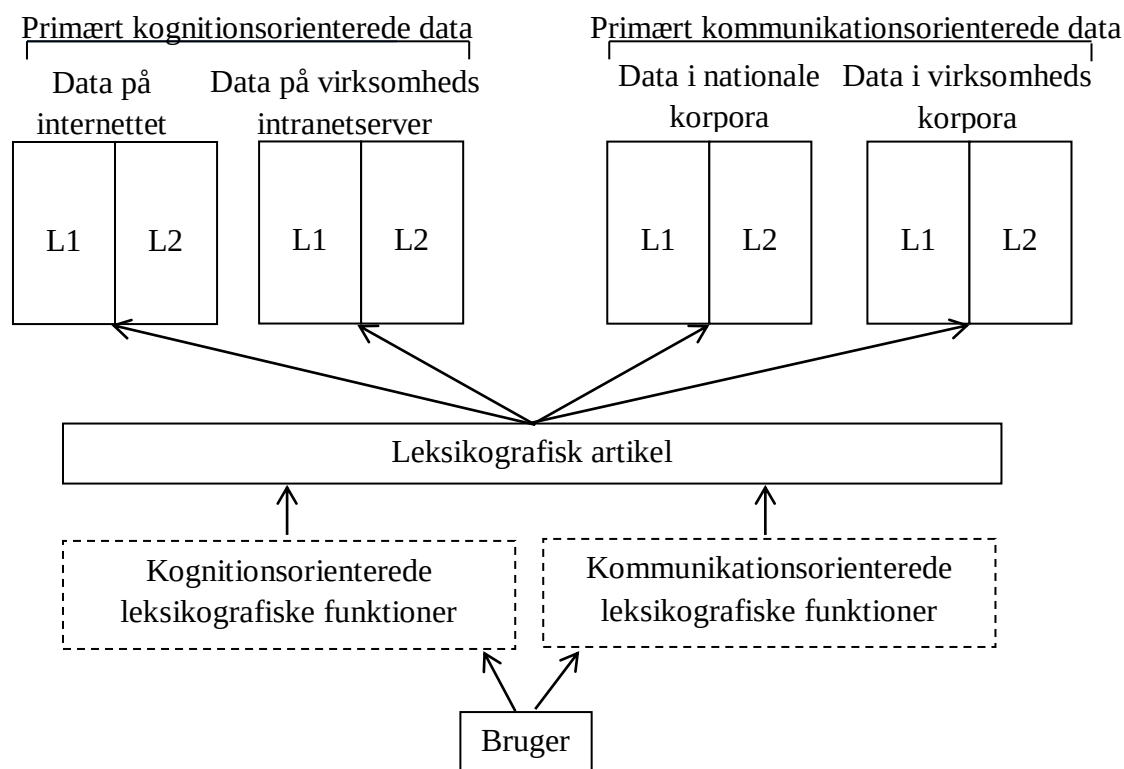
3.4.4 Den kognitions- eller kommunikationsorienterede bruger

Ifølge (Simonsen, 2007) har brugeren enten et kommunikationsorienteret behov, hvor informationer skal hjælpe ham til at kommunikere effektivt, eller et kognitionsorienteret behov, hvor de skal give større viden om et specifikt emne. Det kan dog i praksis være svært at adskille de to behov.

(Simonsen, 2007) har i denne forbindelse udviklet en model til en virksomheds intranet:

Den leksikografiske konvergensmodel. Denne model skal sikre brugeren adgang til understøttende omtekster og konkordanslinjer gennem den enkelte leksikografiske artikel.

Den leksikografiske konvergensmodel:

Modellen er opbygget med udgangspunkt i brugeren, der står med et kommunikativt eller kognitivt ”problem”. En søgning vil føre brugeren til den leksikografiske artikel, hvorfra der vil være links til både interne og eksterne sider. Disse sider kan igen opdeles i kommunikations- og kognitionsorienterede data.

3.4.5 Ni principper for intranetleksikografi

En undersøgelse viser, at “employees used an average of 18% of their total working hours locating data and/or knowledge.” (Simonsen, 2004a, s. 4). (Simonsen, 2004a) argumenterer for at en lignende procentsats er gældende hvad angår leksikografiske data. Et intranetopslagsværk vil i en sådan sammenhæng være en uvurderlig hjælp til at bringe procentsatsen ned. (Simonsen, 2004a) opstiller derfor ni hovedprincipper, som en virksomheds intranetleksikografi skal opfylde:

1. **Leksikografisk brugerinddragelse** - brugeren inddrages i designet og udviklingen af en leksikografisk genstand gennem brugerundersøgelser og testgrupper
2. **Leksikografisk demokrati** – brugerdeltagelse i den løbende udvikling og kvalitetssikring af opslagsord ved hjælp af feedback og forslagsskemaer via intranettet
3. **Leksikografisk vidensskabelse** - en virksomheds evne og vilje til at fokusere på leksikografisk vidensskabelse samt dets evne til at skabe og opretholde virksomhedskultur og et teknologisk system, der understøtter leksikografisk vidensskabelse og -kulturskabelse

4. **Leksikografisk vidensoverførsel** – en virksomheds evne og vilje til at overføre og dele leksikografisk viden med dets medlemmer samt dens evne til at skabe og opretholde en leksikografisk kultur og et teknologisk system, der understøtter leksikografisk vidensoverførsel
5. **Leksikografisk vidensstyring** - en virksomheds evne og vilje til at fokusere på leksikografisk vidensstyring samt dets evne til at skabe og opretholde en leksikografisk kultur og den teknologiske løsning det kræver at fremme sådan leksikografisk vidensstyring
6. **Leksikografisk kvalitetssikring og standardisering** - aktiviteter hvorigennem leksikografisk data dynamisk kvalitetssikres, opdateres, og standardiseres af lingvistiske såvel som tekniske eksperter ved hjælp af intranetbaserede leksikografiske feedback og forslagsskemaer, fora, sprogpolitikker, og online redigeringssystemer
7. **Leksikografisk delegering** – redigeringspolitikker og -systemer, der gør det muligt for den leksikografiske webmaster at uddelegere opgaver på tværs af afdelingerne, divisioner, geografiske grænser og tidszoner
8. **Leksikografisk brugergrænsefladetilpasning** – funktionaliteter der gør det muligt for brugeren at tilpasse det leksikografiske indhold på baggrund af den leksikografiske funktion, der kræves, samt de evner og kompetencer der besiddes
9. **Leksikografisk data konvergens** – strukturerede aktiviteter og funktionaliteter, der samler både interne, eksterne, statiske og dynamiske leksikografiske datakilder i ét system, der er let at bruge

Det er vigtigt at disse principper gennemarbejdes, da intranettet ellers risikere at være mere til gene end gavn, hvilket i sidste ende kan koste dyrt for den pågældende virksomhed: “inconsistent or even incorrect use of key terminology may negatively affect the bottom line” (Simonsen, 2004a, s. 5).

3.4.6 Ti råd til internetopslagsværker

(Simonsen, 2004b) har udover de ni principper til en virksomheds intranetordbog/-encyklopædi formuleret ti råd til udviklingen af et opslagsværk til internettet. Sådanne opslagsværker bør:

1. være forankrede i en rent IT-baseret teknologisk ramme
2. være baserede på dynamiske tekniske løsninger (ASP/PHP)
3. tilbyde en prioriteret liste over leksikografiske- og virksomhedsfunktioner
4. tilbyde total brugertilpasning baseret på leksikografiske- og virksomhedsfunktioner
5. tilbyde en passende mængde leksikografisk data
6. tilbyde en dynamisk løsning til brugerinvolvering
7. have en minimalistisk teknisk, leksikografisk, samt design løsning

8. have en avanceret søgemaskine
9. have et konsekvent og dynamisk webdesign
10. være integrerede i virksomheden og fremme virksomhedens image, kultur, og kommunikation.

(Frit oversat fra Simonsen, 2004b, s. 312)

Som det ses i punkt 8 er en søgemaskine et vigtigt element i struktureringen af data, og (Simonsen, 2004b, s. 308) fortsætter om en sådan: “a search engine, which no doubt is the recommended solution for professional lexicographic internet reference works”. Han tilføjer endvidere at et alfabetisk indeks, hvor hvert bogstav linker til ord med det forbogstav, kun kan tilrådes i værker på under 100 opslagsord. Dette er både fordi større værker vil blive uoverskuelige, og fordi et sådant indeks tager udgangspunkt i det trykte medie og dermed ikke udnytter internettets muligheder. Netop internettets muligheder fremhæves i artiklen, og for eksempel foreslås det at opstille links, der kan bruges til krydsreferencer; “A hypertext cross-reference structure is not only an obvious solution, but also an optimum solution”(Simonsen, 2004b, s. 309).

Internetopslagsværker og dermed også webleksikografi generelt er altså i en overgangsfase fra stadig at være forbundne med og produceret på baggrund af papirværker til at være reelle onlineordbøger skabt udelukkende med henblik på det ”nye” medie og dennes teknologi.

4 Analyse

I analysen vil jeg først sammenligne den overordnede brugerprofil og det kommunikative formål for DSM-IV-TR og ICD-10 med PsykLex’ for at vise, hvorfor det er vigtigt, at PsykLex ikke blot bliver en tro kopi af de to klassificeringssystemer, men går sine egne veje.

Herefter vil jeg med udgangspunkt i ti psykiske lidelser gennemarbejde teoriafsnittets forskellige emner inden for kategorierne oversættelsesteori, leksikografi, terminologi samt webleksikografi.

4.1 Brugerprofil og kommunikativt formål

4.1.1 DSM-IV-TR

Ifølge side XV af introduktionen til ’DSM-IV - international version with ICD-10 codes’ angives DSM-IVs og dermed også DSM-IV-TRs brugerprofil til at være folk i sundhedssektoren og er dermed beregnet til: ”psychiatrists, other physicians, psychologists, social workers, nurses, occupational and rehabilitation therapists, counselors and other health and mental health professionals.”(APA, 1995). Det er altså folk med en del faglig viden, der er vant til at bevæge sig inden for medicinsk fagsprog, og DSM-IV-TRs sprog er derfor også derefter. Den er skrevet til en

gruppe, der enten har engelsk som modersmål eller som behersker (fag)sproget på samme niveau, og relationen mellem afsender og modtager er fagmand til fagmand.

Det kommunikative formål er, som der står på side 1 i DSM-IV-TR, at lette kommunikationen mellem læger inden for psykiatrien: "Perhaps the most important goal of the DSM-IV-TR is to allow mental health practitioners and researchers to communicate more effectively with each other by establishing a convenient shorthand for describing the mental disorders that they see" (APA, 2000). Opslagsværket tjener også som undervisningsværktøj og hjælper endvidere med at gruppere symptomer og så videre i sygdomsgrupper, således at det skaber forudsigelighed for både læger og patienter.

Den indre form er præget af brugerprofilen, og sprog og stil er derfor også på et vist niveau og uden forklarende information andet end en generel introduktion til emnet og bogen forrest. Den ydre form i forhold til layout etcetera bærer ikke synderligt præg af at være overskuelig eller en 'opslagsbog', men er nærmere skrevet som prosa, hvilket blandt andet ses på side 660 i DSM-IV-TR, hvor symptomer nævnes i løbende tekst i stedet for i en mere overskuelig punktopstilling.

4.1.2 ICD-10

Den engelske udgave af ICD-10 findes for kapitel V i en række forskellige underudgaver til forskellige formål. Både på dansk og engelsk har jeg valgt at tage udgangspunkt i "Clinical descriptions and diagnostic guidelines"/"Klassifikation og Diagnostiske kriterier", da det er i den udgave, at diagnosebeskrivelserne er skildret tydeligst. Den danske version af ICD-10 er også baseret på denne underudgave. I denne udgave af ICD-10 beskrives bogen som værende til "general clinical, educational and service use" (WHO, 1992, s. 1). Bogen er altså ligesom DSM-IV-TR hovedsageligt skrevet til brug i sundhedssektoren og forudsætter derfor en vis faglig indsigt. Sprogligt set forudsættes også et vist niveau, i og med at det er fagtermer, der bruges, men i modsætning til DSM-IV-TR findes ICD-10 på en lang række sprog, hvorfor der ikke behøves at tages særlige hensyn til folk med det pågældende sprog som fremmedsprog, da der i de fleste tilfælde findes en oversat udgave på vedkommendes modersmål.

Relationen mellem afsender og modtager er igen fagmand til fagmand, hvilket blandt andet ses i den lange række af læger, der har været involveret i udarbejdelsen jf. WHO, 1992, s. 312ff.

4.1.3 PsykLex

For at indkredse PsykLex' brugerprofil er det relevant at inddrage (Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 17), der opstiller en række emner, der bør behandles for at udvikle en fuldstændig profil. Disse emner kan i punktform opstilles således:

- modersmål
- faglig indsigt

- beherskelse af fremmedsprog
- relation mellem afsender og modtager
- beherskelse af fagsprog på modersmål og fremmedsprog
- leksikografiske forudsætninger

Først og fremmest skal PsykLex henvende sig til brugere med dansk som modersmål, og metasproget for hjemmesiden inklusiv alle dens undersider vil derfor udelukkende være dansk. Den faglige indsigt kan generelt ikke forventes at være særlig stor, da det er meningen, at opslagsværket skal ramme et bredt udsnit af den danske befolkning, og i særdeleshed mennesker, der netop mangler viden inden for feltet. PsykLex vil derfor ikke tage viden for givet, men i stedet prøve at beskrive diagnoser helt fra bunden. Denne mangel på faglig indsigt forventes naturligvis at gøre sig gældende på både modersmål samt fremmedsprog.

Som nævnt skal værket ramme bredt med fokus på at give viden. Det er derfor svært at sige noget om brugerens beherskelse af fremmedsprog, da det ikke er de sproglige kompetencer, der er afgørende. Alle, fra ”hr. og fru Jensen” til en professionel oversætter, skal kunne have glæde af siden, hvilket gør, at der her må tages hensyn til hele spektret. Det samme gælder de leksikografiske forudsætninger. Det er umuligt at vide, hvilket kendskab brugeren har til opslagsværker, derfor vil overskuelighed, enkelhed og genkendelighed være at foretrække. Ved overskuelighed og enkelthed kan brugeren hurtigt finde, hvad han eller hun søger svar på, både hvad angår den indre og den ydre form. Genkendelighed viser sig blandt andet i sidens layout og sprogbrug, hvorfor siden, som mange andre sider, har en menubjælke i toppen af skærmen med titler, der ofte anvendes på internetsider.

Angående PsykLex er relationen mellem afsender og modtager på niveauet halvfagmand til lægmand. Som nævnt ovenfor forventes det ikke, at brugeren af PsykLex har kendskab til den psykiatriske verden, herunder diverse diagnoser, og vedkommende må derfor betegnes som lægmand. Undertegnede har tilegnet sig en vis mængde viden om emnet for at kunne producere et sådant opslagsværk, dog langt fra nok til at kunne kalde sig fagmand, og termen ’halvfagmand’ bør derfor bruges om afsender.

Kommunikationen mellem afsender og modtager kan jævnfør (Tarp, 1998, s. 124) have to overordnede formål, nemlig at befordre kommunikation(altså enten produktion, reception eller oversættelse) eller at være vidensorienteret, som så efterfølgende kan underinddeles. I PsykLex’ tilfælde er det primære formål at videregive viden. Hvilken type viden skal så videregives; information om sproget, om sagen, eller om begge dele? Her har jeg valgt at PsykLex skal videregive oplysninger om begge dele og dermed være et encyklopædisk opslagsværk. Grunden til dette er, at en sagordbog/leksikon kun ville videregive informationer. Ved at tilføje den sproglige

dimension har brugeren også mulighed for eventuelt at søge yderligere viden på andre sprog i og med at PsykLex oplyser sygdommens navn på dansk, latin og engelsk, samt tilsvarende sygdomstitel i det amerikanske DSM-IV-TR-system.

4.2 Teorien eksemplificeret ved ti lidelser anvendt på PsykLex

4.2.1 Ækvivalens & kulturbundethed - skizotypisk sindslidelse

Termen ”skizotypisk sindslidelse” eller ”schizotypal disorder” som den hedder på engelsk jævnfør ICD-10 s. 95-96 defineres som:

”A disorder characterized by eccentric behaviour and anomalies of thinking and affect which resemble those seen in schizophrenia, though no definite and characteristic schizophrenia anomalies have occurred at any stage. There is no dominant or typical disturbance, but any of the following may be present:

- (a) inappropriate or constricted affect (the individual appears cold and aloof);
- (b) behaviour or appearance that is odd, eccentric, or peculiar;
- (c) poor rapport with others and a tendency to social withdrawal;
- (d) odd beliefs or magical thinking, influencing behaviour and inconsistent with subcultural norms;
- (e) suspicious or paranoid ideas;
- (f) obsessive ruminations without inner resistance, often with dysmorphophobic, sexual or aggressive contents;
- (g) unusual perceptual experiences including somatosensory (bodily) or other illusions, depersonalization or derealization;
- (h) vague, circumstantial, metaphorical, overelaborate, or stereotyped thinking, manifested by odd speech or in other ways, without gross incoherence;
- (i) occasional transient quasi-psychotic episodes with intense illusions, auditory or other hallucinations, and delusion-like ideas, usually occurring without external provocation.

The disorder runs a chronic course with fluctuations of intensity. Occasionally it evolves into overt schizophrenia. There is no definite onset and its evolution and course are usually those of a personality disorder. It is more common in individuals related to schizophrenics and is believed to be part of the genetic “spectrum” of schizophrenia.”

En lignende term optræder i DSM-IV-TR på side 659-660 som ”schizotypal personality disorder” med definitionen:

”The essential feature of Schizotypal Personality Disorder is a pervasive pattern of social and interpersonal deficits marked by acute discomfort with, and reduced capacity for, close relationships as well as by cognitive or perceptual distortions and eccentricities of behavior. This pattern begins by early adulthood and is present in variety of contexts.

Individuals with Schizotypal Personality Disorder often have ideas of reference (i.e., incorrect interpretations of casual incidents and external events as having a particular and unusual meaning specifically for the person) (Criterion A1). There should be distinguished from delusions of reference, in which the beliefs are held with delusional conviction. These individuals may be superstitious or preoccupied with paranormal phenomena that are outside the norms for their subculture (Criterion A2). They may feel that they have special powers to sense events before they happen or to read others’ thoughts. They may believe that they have magical control over others, which can be implemented directly (e.g., believing that their spouse taking the dog out for a walk is the direct result of thinking it should be done an hour earlier) or indirectly through compliance with magical rituals (e.g., walking past a specific object three times to avoid a certain harmful outcome). Perceptual alterations may be present (e.g., sensing that another person is present or hearing a voice murmuring his or her name) (Criterion A3). Their speech may include unusual or idiosyncratic phrasing and construction. It is often loose, digressive, or vague, but without actual derailment or incoherence (Criterion A4). Responses can either be overly concrete or abstract, and words or concepts are sometimes applied in unusual ways (e.g., the person may state that he or she was not “talkable” at work).

Individuals with this disorder are often suspicious and may have paranoid ideation (e.g., believing their colleagues at work are intent on undermining their reputation with the boss) (Criterion A5). They are usually not able to negotiate the full range of affects and interpersonal cuing required for successful relationships and this often appear to interact with others in an inappropriate, stiff, or constricted fashion (Criterion A6). These individuals are often considered to be odd or eccentric because of unusual mannerisms, an often unkempt manner of dress that does not quite “fit together”, and inattention to the usual social conventions (e.g., the person may avoid eye contact, wear clothes that are ink stained and ill-fitting, and be unable to join in the give-and-take banter of co-workers) (Criterion A7).

Individuals with Schizotypal Personality Disorder experience interpersonal relatedness as problematic and are uncomfortable relating to other people. Although

they may express unhappiness about their lack of relationships, their behavior suggests a decreased desire for intimate contacts. As a result, they usually have no or few close friends or confidants other than first-degree relatives (Criterion A8). They are anxious in social situations, particularly those involving unfamiliar people (Criterion A9). They will interact with other people when they have to, but prefer to keep to themselves because they feel that they are different and just do not “fit in.” Their social anxiety does not easily abate, even when they spend more time in the setting or become familiar with the other people, because their anxiety tends to be associated with suspiciousness regarding others’ motivations. For example, when attending a dinner party, the individual with Schizotypal Personality Disorder will not become more relaxed as time goes on, but rather may become increasingly tense and suspicious.

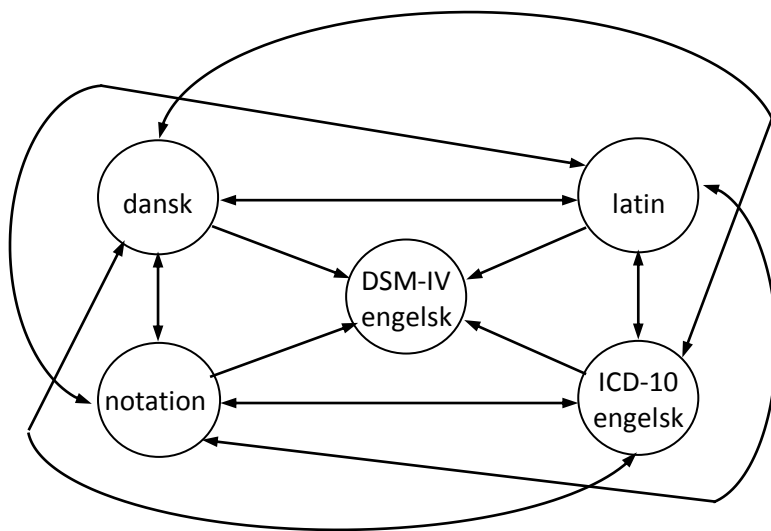
Schizotypal Personality Disorder should not be diagnosed if the pattern of behavior occurs exclusively during the course of Schizophrenia, a Mood Disorder With Psychotic Features, another Psychotic Disorder, or a Pervasive Developmental Disorder (Criterion B).”

DSM-IV-TR er altså ikke 100 % i overensstemmelse med ICD-10, men bag termene gemmer sig to næsten identiske psykiske lidelser.

Der er altså i dette tilfælde tale om delvis ækvivalens og en afvigelse, der er opstået på grund af de to systemers kulturbundethed jævnfør (Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 23). Oversættelsen mellem dansk og ICD-10-engelsk (samt latin for den sags skyld) er ikke kulturbundet, men forholdet ICD-10 DSM-IV-TR er. Denne delvise kulturbundethed gør, at brugeren kan have et behov for en kort komparativ beskrivelse udover den generelle sygdomsdefinition, og både opbygning og udformning er derfor vigtige elementer.

I opbygningen af PsykLex skal der således tages højde for ovennævnte kulturbundethed.

(Bergenholtz & Tarp, 1994) opstiller tre modeller, der kan bruges ved opbygningen af polylingvale ordbøger, og da størstedelen af sprogene har fuld ækvivalens mellem samtlige termer, vil model tre synes mest oplagt. Det er dog ikke fuld ækvivalens mellem alle ICD-10- og DSM-IV-TR-termer, og model 3 nævnt i teoriafsnittet kan derfor kun bruges inden for ICD-10s sfære. I PsykLex’ tilfælde har jeg derfor valgt at foretage visse ændringer på model 3, så den viser den præcise opbygning:

Som det ses af illustrationen er DSM-IV-TR kun inkluderet som målsprog, hvorimod de øvrige kan tjene som både mål- og udgangssprog.

Udformningen af en ordbog kan jævnfør (Bergenholtz & Tarp, 1994, s. 52) være alt fra kolonneopstilling ved fuld ækvivalens til mere traditionelle ordbogsartikler. Da PsykLex' termer ikke altid har fuld ækvivalens, har jeg valgt at lave en opstilling, der minder om kolonnesystemet, når det kommer til de specifikke termer, men samtidig indeholder en beskrivelse af ordbogsartikler, hvoraf eventuelle kommentarer angående ækvivalens vil fremgå. Også her benytter jeg mig altså af en alternativ struktur end nævnt i teorien og har taget "det bedste" fra hver model, nemlig overskueligheden fra kolonneopstillingen og muligheden for at gå i dybden med den enkelte term gennem definitionen udformet i mere traditionel ordbogsstil.

[HJEM](#)
[SØG](#)
[OM PSYKLÆX](#)
[FAQ](#)
[KONTAKT](#)

dansk
SØG

Dansk: skizotypisk sindslidelse
F21

Latin: disordo schizotypicus

synonym:
skizotypi, (grænsepsykose)

definition:
sygdommen er, som navnet indikerer, beslægtet med skizofreni, men er en noget mildere form uden længerevarende psykoser. Personer med denne lidelse har tendens til at isolere sig socialt, at fejltolke andre og til at have besynderlige tanker og ideer. De vil ofte være så velfungerende, at de kan passe et arbejde og i vid udstrækning have kontakt til familie, venner og andre. Det er dog et grundlæggende problem for dem at have tætte forhold til andre mennesker og at vedligeholde kontakten. Sygdommen ses som en forstyrrelse i udviklingen af hjerne og nervesystem, hvilket medfører en øget sårbarhed over for ydre påvirkninger hele livet igennem.

hyppighed:
skizotypisk sindslidelse rammer 1,5-3 % af befolkningen

risici:
stress kan føre til angst, isolation og evt. korte psykoser. Skizotypisk sindslidelse ses oftere i familier, hvor der findes personer med skizofreni(15 %), end i den almene befolkning (3 %)

diagnosekriterier:
diagnosen stilles ved at mindst fire af disse ni symptomer i diagnosestillersens øjne skal være til stede i mindst to år:

- følelser, der er nedsatte eller ikke passer til situationen
- excentrisk eller sært udseende eller adfærd
- nedsat kontaktevne og tilbøjelighed til at isolere sig
- sære ideer eller magisk tænkning, som påvirker adfærden og som ikke svarer til det mønster, der er i den pågældende kultur
- mistroiskhed eller paranoide ideer
- langvarige spekulationer, der kan ligne tvangstanter, men som personen ikke rigtig kæmper imod, og som oftest har et aggressivt eller seksuelt indhold eller drejer sig om defekt udseende
- usædvanlige sanseoplevelser, forstyrrelser i oplevelsen af kroppen eller andre sansebedrag, fremmedoplevelse af egen krop eller af omverdenen
- tankegang og tale er vag, omstændelig, kringlet, privat eller fraseagtig
- mikropsykoser (meget kortvarige psykoser – oftest fra få sekunder til minutter) med tydelige sansebedrag, hallucinationer eller ideer, der kan ligne vrangforestillinger, og som sædvanligvis optræder uden ydre provokation

ICD-10 engelsk: schizotypal disorder
DSM-IV-TR engelsk: schizotypal personality disorder (ikke 100% samme definition som ICD-10!)

Opdateret 28-09-2011

SØG >

Print

© Astrid Emborg 2010

4.2.2 Oversættelsesenheder og -strategier – Tourettes syndrom

Ved oversættelse fra engelsk, som er et af ICD-10s udgangssprog, til dansk bliver lidelsen

”Combined vocal and multiple motor tic disorder [de la Tourette]” oftest slet og ret oversat med

”Tourettes syndrom”. Visse steder tilføjes ’kombinerede vokale og multiple motoriske tics’ som

den fulde titel, men laver man eksempelvis en søgning på Google, vil denne term kun nævnes fem

gange. Den britiske term er altså i praksis ikke oversat direkte ord for ord, men ved hjælp af en

anden oversættelsesenhed og -strategi. Lita Lundquist beskriver i denne sammenhæng ti oversættelsesenheder og tre strategier, som kan bruges ved oversættelse jævnfør (Lundquist, 2007, kapitel 1, (s. 9ff+s. 52)).

I ovennævnte situation kan det fastslås, at det er strategien om at lave en semantisk ækvivalent oversættelse, der har været styrende for ICD-10. Det vigtige er, at termerne dækker over præcis den samme lidelse, og en afvigelse i titlen kommer derfor i anden række. Man kan sige, at den engelske term består af en forklarende kommentar samt reference til ophavsmanden, hvor den danske term ganske enkelt er baseret på ophavsmandens navn. Der er både fordele og ulemper ved dette; lidelsens titel bliver gjort mere overskuelig, men samtidig fremgår det ikke længere, hvad sygdommen omhandler, og kræver dermed viden hos læseren.

The screenshot shows the Psyklex website interface. At the top is a green navigation bar with links: [HJEM](#), [SØG](#), [OM PSYKLEX](#), [FAQ](#), and [KONTAKT](#). Below the navigation bar is a search input field with a dropdown menu set to 'dansk' and a 'SØG' button. The main content area displays the entry for 'Dansk: kombinerede vokale og multiple motoriske tics (Tourettes syndrom)' with the code 'F95.2'. Below this is the 'Latin' translation: 'spasmi vocales et motorici multiplices combinati (syndroma Tourette)'. The 'synonym:' section lists 'Tourette(s) (syndrom)'. The 'definition:' section provides a detailed description of the disorder, its symptoms, and its prevalence. The 'hyppighed:' section states that it affects 0.5% to 3% of the population. The 'risici:' section mentions that stress can worsen tics. At the bottom, there is a link to the 'Patientforeningen for folk med Tourettes syndrom' and a 'Print' button. The footer includes the copyright notice '© Astrid Emborg 2010'.

Psyklex

[HJEM](#) [SØG](#) [OM PSYKLEX](#) [FAQ](#) [KONTAKT](#)

dansk

Dansk: kombinerede vokale og multiple motoriske tics (Tourettes syndrom) **F95.2**

Latin: spasmi vocales et motorici multiplices combinati (syndroma Tourette)

synonym:
Tourette(s) (syndrom)

definition:
lidelse, der er karakteriseret ved forskellige motoriske tics (ufrivillige muskelbevægelser), og et eller flere utilsigtede lydtics eller ufrivillige indre sansemæssige oplevelser.
Sygdommen opstår pga. en fejlfunktion i dele af forreste hjernelap, grå kerner og den øverste del af hjernestammen. Denne fejlfunktion skaber en kemisk ubalance indenfor disse områder.
Sygdommen begynder ofte i 6-7års alderen med at være bevægelsesmæssige tics f.eks. blinken, ansigtsgrimasser eller ryk i kroppen. I 8-10års alderen opstår så typisk lydtics såsom snøften, hosten og fløjten, som igen kan videreudvikle sig til f.eks. gentagen af, hvad andre siger (ekkolali), gentagen af egne ord eller sætninger (palilali), en næsten tvangspræget anvendelse af uartige ord (koprolali). Sidstnævnte forekommer kun hos ca. 5-10 % af personer med Tourettes syndrom. Tics veksler meget både hvad angår sværhedsgrad, art og varighed.

hyppighed:
mellem 0,5 og 3% af befolkningen. Tourettes syndrom optræder ca. 4 gange hyppigere hos mænd end kvinder

risici:
stress kan forværre tics, hvorimod der er set bedring ved hård fysisk aktivitet

Patientforeningen for folk med Tourettes syndrom findes på:
www.tourette.dk

Opdateret 28-09-2011

SØG > F95 - tics >

© Astrid Emborg 2010

Hvad angår oversættelsesenheder kan termens overførsel sammenlignes med Lundquists første oversættelsesenhed, nemlig teksten som helhed. Som nævnt i teoriafsnittet bruges denne enhed ved skilte, etcetera, altså korte tekster, og jeg mener derfor at den kan finde analog anvendelse her. Alternativt kunne man ligestille overførslen med den syvende enhed, sammensatte udtryk og flerordsstørrelser, og se den samlede titel som én enhed.

Sammenligner man ovennævnte termer med DSM-IV-TRs term for nøjagtig samme lidelse, ”Tourette’s disorder”, kan man se, at den minder meget den danske. Termen er altså formodentlig dannet ud fra det samme grundlag.

4.2.3 Oversættelsens faser samt skoposteorien – nervøs spisevægring

Som nævnt i teorien består oversættelse af tre faser; analysefasen, overførslen og revisionsfasen. Jeg vil i det følgende gennemarbejde disse tre faser for PsykLex med udgangspunkt i diagnosen nervøs spisevægring, også kendt under den mere populære term anoreksi.

I analysefasen indhentes, gennemlæses og forstås informationer om lidelsen. Den danske ICD-10 beskriver lidelsen således:

”En tilstand eller lidelse karakteriseret ved tilsigtet vægttab, fremkaldt og vedligeholdt af patienten selv. Lidelsen optræder hyppigst hos kvinder i adolescensen eller yngre voksenalder, men kan også ses hos mænd i samme aldersperioder, hos børn i alderen op mod puberteten samt hos ældre kvinder op mod menopausen. Lidelsen er psykopatologisk domineret af forvrænget legemsopfattelse, hvor frygt for fedme og overvægt vedholdende optræder som en påtrængende overlødig idé, hvorfor lav ideelvægt tilstræbes. Der ses sædvanligvis underernæring af varierende sværhedsgrad med sekundære endokrine (amenoré) og metaboliske forandringer og forstyrrelser. Symptomerne omfatter indskrænket diæt, excessiv fysisk aktivitet, selv fremkaldte opkastninger samt anvendelse af afmagringsmidler, afføringsmidler og diuretika.

(World Health Organization, 2003, s. 125)

Tages der udgangspunkt i PsykLex’ brugerprofil, ses det ud fra ovenstående tekst hurtigt, at ikke alle termer vil blive forstået, og teksten vil derfor have svært ved at leve op til PsykLex’ kommunikative formål om at tilvejebringe viden til folk, der ikke kender emnet.

Anden fase, overførslen, vil derfor skulle fokusere på at finde dækkende, men på samme tid forståelige lægmandstermer for at kunne beskrive lidelsen tilfredsstillende. Det skal samtidig besluttet, hvilken global strategi, der skal lægges for dagen. De to yderpunkter herfor er imitativ oversættelse over for funktionel oversættelse. Den imitative oversættelse holder sig tæt til

kildeteksten, hvorimod den funktionelle målgruppe tilpasses. Skoposteorien er baseret på den funktionelle oversættelse.

Teorien bygger på udsagnet om, at al handling har et formål. Det er derfor vigtigt, at formålet er fastsat før en oversættelse påbegyndes. Dette gælder også i tilfældet med PsykLex. Som nævnt i brugerprofilen er det kommunikative formål at videregive viden gennem et encyklopædisk opslagsværk. Det er derfor den funktionelle tilgang, der skal bruges på PsykLex, i og med at der ønskes en tekst, der fokuserer på målgruppen og åbner for ligetil videnstilegnelse. Det funktionelle aspekt betyder også, at der ofte vil være variation i struktur, formulering samt eventuelt i det kommunikative formål.

Det deskriptive indhold i ICD-10s tekst er fint, men som nævnt indeholder teksten termer, der ikke er så ligetil at forstå for en lægmand. I disse situationer kan Lundquists syv lokale strategier tages i anvendelse, nemlig:

1. direkte lån
2. oversættelseslån
3. ordret oversættelse
4. ordklasseskift
5. synsvinkelskift
6. ækvivalens
7. tilpasning/adaption

Til trods for at det ikke er oversættelse fra et sprog til et andet, men fra et sprog*niveau* til et andet, mener jeg, at strategierne kan anvendes på samme måde.

I PsykLex' tilfælde vil jeg i de fleste tilfælde bruge Lundquists sjette og syvende strategi, nemlig enten at finde et tilsvarende ord eller omskrive teksten/tilpasse den målgruppen, hvilket der også blev lagt op til i teori afsnittet, hvor det sås, at hvis mål- og kildetekst skulle forstås ens, så skal teksten ikke blot oversættes direkte.

Ser man på lidelsens danske titel, nervøs spisevægring, er det et oversættelseslån fra den latinske term 'anorexia nervosa'. Anorexia betyder nemlig appetitmangel eller modvilje mod at spise, og nervosa svarer til nervøs.

På både ICD-10- og DSM-IV-TR-engelsk har man valgt at lave et direkte lån fra latin, og titlen 'anorexia nervosa' bruges derfor også på disse sprog.

Revisionsfasen er sidste skridt på vejen til en måltekst. Det er her, at teksten skal gøres til en selvstændig tekst, hvor kommunikationssituationen er tilpasset med den nye målgruppe og det nye skopos.

Resultatet blev, som det ses, en tekst, der kan stå selvstændigt, og som fungerer i den nye kontekst:

Psyklex HJEM SØG OM PSYKLEX FAG KONTAKT

dansk SØG

Dansk: nervøs spisevægring F50.0

Latin: anorexia nervosa

synonym:
anoreksi

definition:
spiseforstyrrelse, hvor nedsat fødeindtagelse fører til et udtalt vægttab. Sygdommen udvikler sig oftest i 12-20års alderen.

hyppighed:
lidelsen rammer ca. 0,5-1 % af befolkningen og 10 gange så hyppigt kvinder i forhold til mænd. Er mest udbredt i den vestlige verden

diagnosekriterier:

- vægttab (hos børn: manglende vægtøgning) til en kropsvægt på minimum 15 % under forventet normalvægt
- undgåelse af fedende kost
- forkert kropsofattelse med følelse af at være for tyk og med frygt for fedme
- hormonforstyrrelser, der leder til stop i pubertetsudvikling, mangel på menstruation, svækket seksualdrift samt potens
- nervøs spiseanfaldstilbøjelighed(F50.2) må ikke være til stede

Du kan læse mere om sygdommen på Landsforeningen mod spiseforstyrrelser og selvskade:
www.lmsnyt.dk

Opdateret 28-09-2011

SØG > F50 - spiseforstyrrelser >

Print

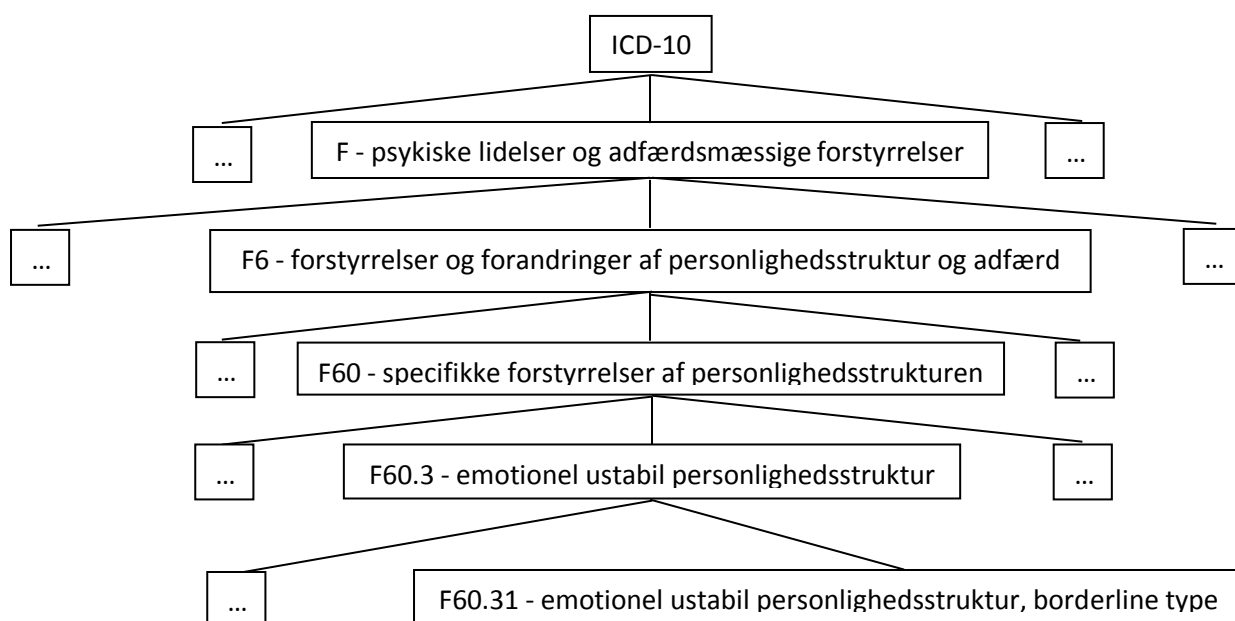
© Astrid Emborg 2010

4.2.4 Terminologi overordnet – emotionel ustabil personlighedsstruktur, borderline type

En term består som tidligere nævnt af udtryk og indhold. I teorien nævnes polyseme udtryk, men sådanne udtryk findes ikke i PsykLex, da det inden for den medicinske verden er vigtigt, at enhver lidelse har et selvstændigt udtryk, da det ellers ville kunne skabe forveksling. Der findes dog tilfælde, hvor det modsatte gør sig gældende, nemlig at der findes flere udtryk for den samme lidelse. Dette finder naturligt nok sted sprogene imellem, men også inden for det enkelte sprog på forskellige niveauer ses forskellige udtryk, for eksempel kaldes 'emotionel ustabil personlighedsstruktur, borderline type' slet og ret også 'borderline'.

Udover de unikke titler kan termer også adskilles ved hjælp af begrebssystemer. Som det fremgår af teorien kan begrebssystemer opdeles i hierarkiske og ikke-hierarkiske systemer, og herefter underinddeles yderligere. PsykLex er et hierarkisk system af den generiske type, da der opdeles i undertyper af begreber, jo længere ned i systemet man kommer.

For borderline ser et udsnit af begrebssystemet således ud:

Som det ses, benyttes $\wedge$ mellem begreberne, hvilket er den korrekte opstilling for den generiske relation i modsætning til del-helheds-relationen, som benytter $\lhd$.

Ovenfor ses altså udtrykket for lidelsen i et begrebssystem, men hvad med indholdet? Indholdet er et begreb med karakteristiske træk, der kan opdeles i adskillende og supplerende træk, hvoraf man normalt kun medtager de adskillende træk i en definition. I PsykLex medtages dog generelt begge dele, for at tilvejebringe mere viden og forståelse af sygdommen for brugeren.

[HJEM](#)
[SØG](#)
[OM PSYKLÆX](#)
[FAQ](#)
[KONTAKT](#)

dansk
SØG

Dansk: emotionelt ustabil personlighedsstruktur, borderline type
F60.31

Latin: disordo personalitatis cum instabilitate emotionali, typus limitaris

synonym:
borderline(-personlighedsstruktur/-personlighedsforstyrrelse),
pseudoneurose

definition:
personer med denne lidelse har ofte humørsvingninger, en sort/hvid tankgang og er tit impulsive. De har mange skiftende og ofte intense forhold til andre og oplever tit en stærk gensidig afhængighed af venner og familie. De er sårbare over for konflikter og skuffede forventninger, hvilket på meget kort tid kan medføre dramatiske skift fra stort engagement til kraftig afstandstagen over for andre

hyppighed:
1-2 % af befolkningen skønnes at have emotionel ustabil personlighedsstruktur, borderline type; heraf ca. dobbelt så mange kvinder som mænd

diagnosekriterier:

- generelle kriterier for 'specifikke forstyrrelser af personlighedsstrukturen'(F60) skal være opfyldte
- mindst 3 af følgende kriterier, altid inkl. 2. punkt:
 - tendens til at handle impulsivt og uoverlagt
 - stridbarhed, især ved modstand
 - hurtige følelsesmæssige svingninger, voldsomme følelsesudbrud
 - manglende udholdenhed
 - ustabil og lunefuld humør
- mindst 2 af følgende kriterier:
 - forstyrret og usikker identitetsfølelse
 - tendens til intense og ustabile forhold til andre
 - frygt for at blive ladet alene
 - tendens til selvdestruktivitet, herunder selvmordsforsøg
 - varig tomhedsfølelse

ICD-10 engelsk: emotionally unstable personality disorder, borderline type
DSM-IV-TR engelsk: borderline personality disorder

Opdateret 28-09-2011

SØG > F60 - specifikke forstyrrelser i personlighedsstrukturen > F60.3 - emotionelt ustabil personlighedsstruktur >

Print

© Astrid Emborg 2010

4.2.5 Definitioner og regler herfor – mental retardering af lettere grad

Definitionen for mental retardering er i den danske ICD-10 som følger:

”En tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau, som viser sig i løbet af barndommen, og som bidrager til det samlede intelligensniveau, dvs. de kognitive, sproglige, motoriske og sociale evner og færdigheder. Mental retardering kan ses sammen med andre psykiske eller fysiske tilstande. Retarderingen kan i sig selv påvirke adfærden (...)”

(World Health Organization, 2003, s. 153)

Endvidere defineres den lettere grad således:

”IQ området 50 – 69. Medfører sædvanligvis indlæringsvanskeligheder i skolen.
Mange voksne kan arbejde, klare sig socialt og bidrage til samfundet.”

(World Health Organization, 2003, s. 154)

Ovenstående definitioner er baseret på de karakteristiske træk for sygdommen og indeholder udelukkende adskillende træk.

PsykLex’ definition bygger også på de karakteristiske træk, men indeholder både adskillende og supplerende træk for at give læseren et helt billede af sygdommen.

Overordnet strømlines definitionerne, så siden fremtræder brugervenligt og ikke skaber tvivl om diagnoserne. Til det formål benyttes analysemetoden, nærmere bestemt indholdsdefinitioner, hvor nærmeste overbegreb samt adskillende træk i forhold til sideordnede termer listes.

ICD-10 og dermed også PsykLex er en hierarkisk relation af den generiske type og er opbygget efter et alfanumerisk system. Der er derfor ikke tvivl om, hvordan sygdommene skal struktureres i forhold til hinanden, hvilket ellers er et af de områder, definitioner skal hjælpe til at udrede.

Definitionerne ovenfor er i tråd med Madsens ni regler for definitioner. Jeg vil dog alligevel omskrive dem, så de passer bedre til PsykLex’ målgruppe. Jeg vil derfor kort berøre hver enkelt regels indvirkning på definitionsudarbejdelsen.

PsykLex’ definition af mental retardering af lettere grad er udformet således:

Psyklex

HJEM OM PSYKLEX FAQ KONTAKT

dansk

Dansk: mental retardering af lettere grad **F70**

Latin: retardatio mentalis levis

synonym:
debilitet

definition:
viser sig i løbet af barndommen som forsinket eller mangelfuld udvikling af de tankemæssige, sproglige, bevægelsesmæssige og sociale evner og færdigheder. Personer med denne grad af mental retardering har en IQ mellem 50 og 69, hvor en gennemsnitsperson ligger på 90-110. Dette resulterer oftest i indlæringsvanskeligheder i skolen. De fleste vil dog som voksne kunne have et arbejde og forstå at klare sig socialt, selv om deres mentale niveau svarer til en 9-11 årig

hyppighed:
personer med dette niveau af retardering udgør ca. 85 % af alle, der lider af mental retardering

Du kan læse mere på Center for Oligofreni/Psykiatri's hjemmeside: www.oligo.dk

Opdateret 28-09-2011

[SØG >](#)

© Astrid Emborg 2010

Madsens første regel er, at definitionen skal være kort og enkel. Det har jeg så vidt muligt prøvet at holde mig til, men har valgt at overskride Madsens retningslinje om at begrænse sig til én helsætning. Jeg har valgt dette, fordi jeg finder det vigtigt, at brugeren kan danne sig et nuanceret billede af sygdommen med både symptomer, konsekvenser og så videre, og dette er ikke muligt på så lidt plads.

Ifølge den anden regel skal der tages hensyn til målgruppen. Målgruppen er i PsykLex' tilfælde et bredt udsnit af den danske befolkning, og der skal derfor tages hensyn til alle. Dette er overordnet gjort ved at lave en overskuelig og simpel hjemmeside med en opbygning kendt fra andre sider, foreslå sygdomstitler efterhånden som søgetitlen tastes ind, etcetera. Den specifikke lidelse, i dette eksempel mental retardering af lettere grad, har en individuel underside, hvis opbygning og udseende er ens for alle lidelser og ved hjælp af de faste nøgleord kan man hurtigt finde henholdsvis den danske, latinske, ICD-10- eller DSM-IV-TR-engelske titel på lidelsen, definitionen samt dens placering i begrebssystemet. Der er altså taget hensyn til, at PsykLex' heterogene brugergruppe hurtigt kan finde de informationer, de søger.

Tredje punkt er, at definitioner skal være klare. PsykLex er skrevet i et let forståeligt sprog, som de fleste kan følge med i, og i definitioner er medicinske/svære udtryk enten forklarede eller omskrevne, således at ordbogen ikke ”kræver ordbog” for at kunne forstås. Dette ses i screen dump’et ovenfor, hvor ord som for eksempel ”kognitive (...) funktioner” fra ICD-10s definition måske vil vække problemer og derfor er blevet omskrevet.

Madsens fjerde anbefaling er, at anvendelsesområdet skal listes, hvis det er begrænset. Dette kan siges allerede at være opfyldt i internetadressen www.psyklex.dk, hvor begrænsningen til psykiatri er angivet. Endvidere forklarer velkomsttekst m.m., at ordbogen behandler psykiske sygdomme, og endelig står der på den enkelte underside en definition af lidelsen.

Femte regel drejer sig om at afstemme definitionerne med hinanden. Dette er gjort ved at fastsætte en generel struktur for definitioner, samtidig med at de alle er udarbejdet af én person, således at der ikke er forskellige opfattelser af, hvad den enkelte sygdom dækker over.

Bredden af en definition er sjette punkt på Madsens liste. Her er det vigtigt at ramme det rigtige niveau i sygdomshierarkiet, således at en diagnose ikke inkluderer ”raske” personer eller ekskluderer mennesker, der rent faktisk lider af sygdommen. Jeg har derfor sat mig ind i hele sygdomsområdet, for eksempel mental retardering, i stedet for blot den enkelte definition, eksempelvis mental retardering af lettere grad. Herefter er definitionerne til de forskellige diagnoser, der er inden for området, blevet formuleret.

Syvende punkt er at cirkeldefinitioner skal undgås. Den interne cirkeldefinition er undgået gennem en grundig gennemarbejdning af de enkelte definitioner, og den eksterne ved at forklaringen er skrevet under den officielle sygdomstitel, og at alle synonymer for sygdommen henviser til denne side.

At definitioner ikke må være negative er Madsens ottende regel. Dette er så vidt muligt overholdt, dog med undtagelse af sygdomme, der rent faktisk defineres ved at ligne en anden sygdom bortset fra manglen på noget, eksempelvis psykoser.

Madsens niende og sidste regel omhandler præcision. Sygdomsbeskrivelserne er derfor formuleret objektivt og så vidt muligt uden referencer til andre psykiske sygdomme.

Udover de ni regler kommer Madsen også med den anbefaling, at man, hvis der er tale om mere end én målgruppe, laver en hjemmeside eller indgang til hver målgruppe, som er skræddersyet til denne gruppe både hvad angår design, men især også informationer. Denne anbefaling har jeg valgt at gå lidt væk fra, selv om PsykLex både er tiltænkt den almene befolkning til videnstilegnelse m.m., men også professionelle oversættere, der skal bruge de flersprogede termer. Mit argument for ikke at lave to sider er, at PsykLex’ artikelstruktur stadig gør det hurtigt for brugeren at finde det, vedkommende søger på grund af opbygningen med de flersprogede termer og definitionen hver for sig. Dog har jeg overvejet, at man kunne lave endnu en side, denne gang for fagfolk, hvor

sygdommene var beskrevet i detaljer og i et medicinsk fagsprog. En sådan side kunne bruges som et opslagsværk af blandt andet alment praktiserende læger til at stille diagnoser ud fra. Et sådant opslagsværk ville jeg ligeledes vælge at lave som en elektronisk database på nettet, af samme årsager som jeg valgte internettet som medium for PsykLex, nemlig at det blandt andet giver mulighed for hurtige opslag, let tilgængelighed og god mulighed for redigering og opdatering.

4.2.6 Terminologisk arbejde samt artikelstruktur – periodisk depression, p.t. af lettere grad

Udarbejdelsen af PsykLex er foregået i tre stadier, nemlig gennem forarbejde, terminologisk arbejde og terminografisk arbejde. I forarbejdet har jeg i en afgrænsning af emnet valgt at fokusere på psykiske lidelser inden for ICD-10, således at samtlige psykiske lidelsesdiagnoser der bruges i Danmark indgår i projektet. Dette var et stort valg at træffe, da databasen således ville komme til at indeholde cirka 1.350 definitioner på psykiske lidelser. Set fra mit synspunkt var det dog en nødvendighed for at adskille sig markant fra andre internetopslagsværker, der bevæger sig inden for psykiatrien. For at adskille sig yderligere skulle PsykLex ikke blot være en ordbog eller et leksikon, men en alt-i-et-løsning, hvilket feltet i mine øjne manglede.

Af dokumentationsmateriale har jeg valgt at tage udgangspunkt i WHO's udgivelser om psykiske lidelser for at gå direkte til kilden, bøger fra Psykiatrifonden omhandlende forskellige lidelser, samt respekterede, hovedsagelig danske hjemmesider. I sammenligningen med DSM-IV-TR er jeg igen gået direkte til kilden. Samtidig har jeg benyttet kontakter inden for psykiatrien ved tvivlsspørgsmål både hvad angår ICD-10 og i sammenligningen med DSM-IV-TR.

Det terminologiske arbejde har et langt stykke ad vejen været ligetil, da ICD-10 og for den sags skyld også DSM-IV-TR allerede er strukturerede i faste begrebssystemer. Samtidig er sygdomstitlerne fastlåste inden for hvert sit system. Indsamlingen af informationer til definitioner er som tidligere nævnt taget direkte fra ICD-10 og andre respekterede kilder.

I det terminografiske arbejde er disse informationer blevet bearbejdet og omformuleret, således at "almindelige mennesker" kan forventes at forstå hvert ord i definitionerne og ikke skal gætte sig frem, da dette til tider er tilfældet i andre opslagsværker.

I teoriafsnittet 'artikelstruktur' under terminologi nævnte jeg polyseme udtryk. Sådanne udtryk findes ikke i PsykLex, da ordbogen omhandler diagnostiske systemer, hvor der ikke må være nogen tvivl om, hvad der menes med et udtryk. En sygdomstitel dækker derfor kun over én sygdom i sit system. Der kan dog opstå problemer i forbindelse med sammenligningen af den enkelte sygdomssystemerne imellem, fordi det er muligt at der er små variationer mellem diagnoser, der hedder det samme.

I PsykLex' artikelstruktur er der ikke på samme måde som i almindelige ordbøger ortografiske eller grammatiske oplysninger. Dette skyldes at alle opslagsord er navneord/titler, og jeg fandt det derfor ikke nødvendigt at skrive dette i hver artikel. Det blev overvejet, hvorvidt der skulle være en

”udtale-knap”, således at brugeren kunne høre udtalen af ”svære” ord. En sådan knap er dog fravalgt på nuværende stadie af PsykLex, da det ville kræve for meget tid af projektet. Begrebsrelaterede oplysninger såsom emne fremgår af PsykLex’ øvrige tekst og er derfor ikke relevante for den enkelte artikel. Derimod listes både over- og underbegreber i den enkelte artikel som henholdsvis en sti af overbegreber og en liste af underbegreber for at brugeren konstant har et overblik over, hvor han eller hun befinder sig. Referencer vil hovedsageligt bestå af interne og eksterne links til henholdsvis andre undersider af psyklex.dk samt til patientforeninger etcetera.

Psyklex HJEM SØG OM PSYKLEX FAQ KONTAKT

dansk SØG

Dansk: periodisk depression, p.t. af lettere grad F33.0

Latin: depressio mentis recurrens, p.t. levi gradu

definition:
tilbagevendende episoder af depression, hvor det nuværende niveau er af lettere grad. Ved en let depression er det stadig muligt at fungere i det daglige liv dog ikke fuldkommen optimalt. Se endvidere 'depressiv enkeltepisode af lettere grad'(F32.0) for en yderligere beskrivelse

diagnosekriterier:

- mindst 1 tidligere depressiv episode af mild(F32.0), moderat(F32.1) eller svær grad(F32.2/32.3) adskilt fra den nuværende med minimum 2 måneder uden betydelige depressive symptomer
- ingen tidligere perioder med hypomani (lettere opstemthed), mani (løftet stemningsleje: opstemthed, overspændthed eller vredagtig irriterabilitet), eller blandingstilstand
- ingen fysisk sygdomsårsag

ICD-10 engelsk: recurrent depressive disorder, current episode mild
DSM-IV-TR engelsk: major depression, recurrent, mild

F33.00 - non-melankoliform
 F33.01 - melankoliform

Opdateret 28-09-2011

SØG > F33 - tilbagevendende (periodisk) depression >

[Print](#)

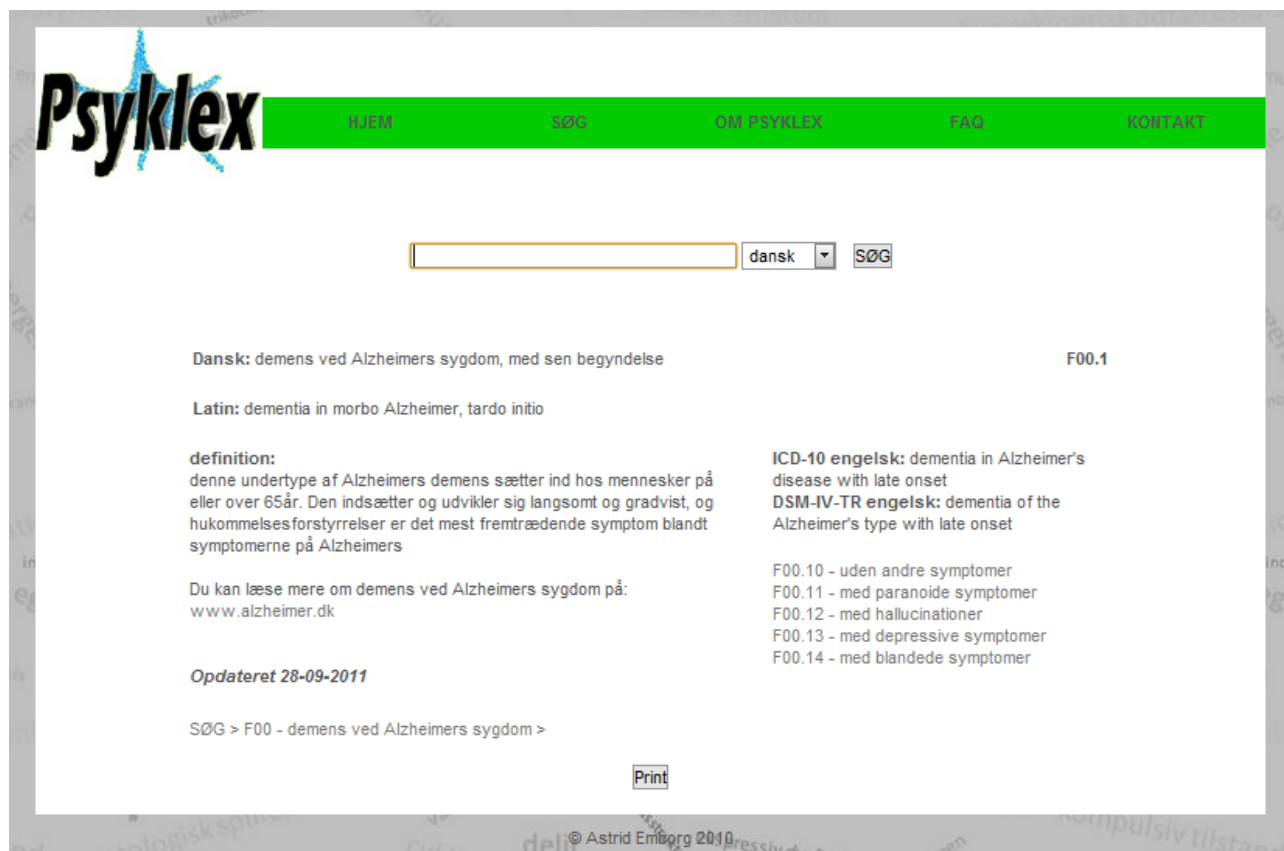
© Astrid Emborg 2010

Administrative oplysninger såsom forfatter vil i første omgang ikke fremgå af artiklen, da det har været et enkeltmandsprojekt, men vil selvfølgelig blive tilføjet, hvis det skulle blive relevant. Opdateringsdato står angivet i bunden af den enkelte artikel.

4.2.7 Den leksikografiske trekant – demens ved Alzheimers sygdom med sen begyndelse

Leroyers tre sider i den leksikografiske trekant er som tidligere nævnt tilgang, data og bruger. Angående tilgang foreslår Leroyer seks forskellige indgange til dataene for at begrænse søgeresultaterne til relevant data, da alternativet i hans øjne er at skulle skimme en lang artikel traditionelt for at finde, hvad vedkommende søger svar på. Jeg vil dog argumentere for, at en

strukturering i sideopsætningen i PsykLex vil gøre det lige så overskueligt, som hvis der var forskellige indgange til de seks forskellige brugerønsker.

Samtidig giver struktureringen af PsykLex brugeren mulighed for at se alle data, og dermed selv vælge, hvilke informationer han eller hun ønsker. Det er naturligvis vigtigt med meget viden om brugergruppen for at kunne tilbyde de rette data, men at fravælge data på baggrund af en stiliseret brugergruppe, mener jeg kan være problematisk. Som nævnt i teorien vil en brugerprofil altid til en vis grad være bygget på, hvad vi *tror* vedkommendes behov er, og ikke det faktiske behov. Dette bringer os videre til dataene, hvor der både kræves bredde og dybde. Bredde i den enkelte artikel i form af grammatik, anvendelsesområde, kollokationer etcetera er ikke så aktuelt i PsykLex, som det kan være i andre opslagsværker, da dette vil fremgå overordnet af siden, men der er dog inkluderet eksempelvis synonymer, da der i visse tilfælde findes mere almensproglige ord for den enkelte lidelse. Dybden opnås direkte ved mængden af opslagsord, i PsykLex' tilfælde små 1400. Samtidig tilvejebringer definitionerne også en dybde i viden sammen med muligheden for at bevæge sig op og ned i hierarkiet/specificeringen, hvor ICD-10s opbygning er brugt. Angående brugeren, Leroyers sidste side i trekanten, vil jeg vende tilbage til Leroyers ønske om forskellige indgange for forskellige brugertyper. Individuel brugertilpasning er nemlig i princippet fint, men som brugervenlighedsguruen Jakob Nielsen skriver:

“Websites that let users customize the UI [user interface, red.] have the same measured usability as regular sites. (...) Customization's usefulness is obvious for many applications. Still, there are countless tales of companies investing heavily in customization only to find that users rarely — if ever — customize.”

(Nielsen, 2009)

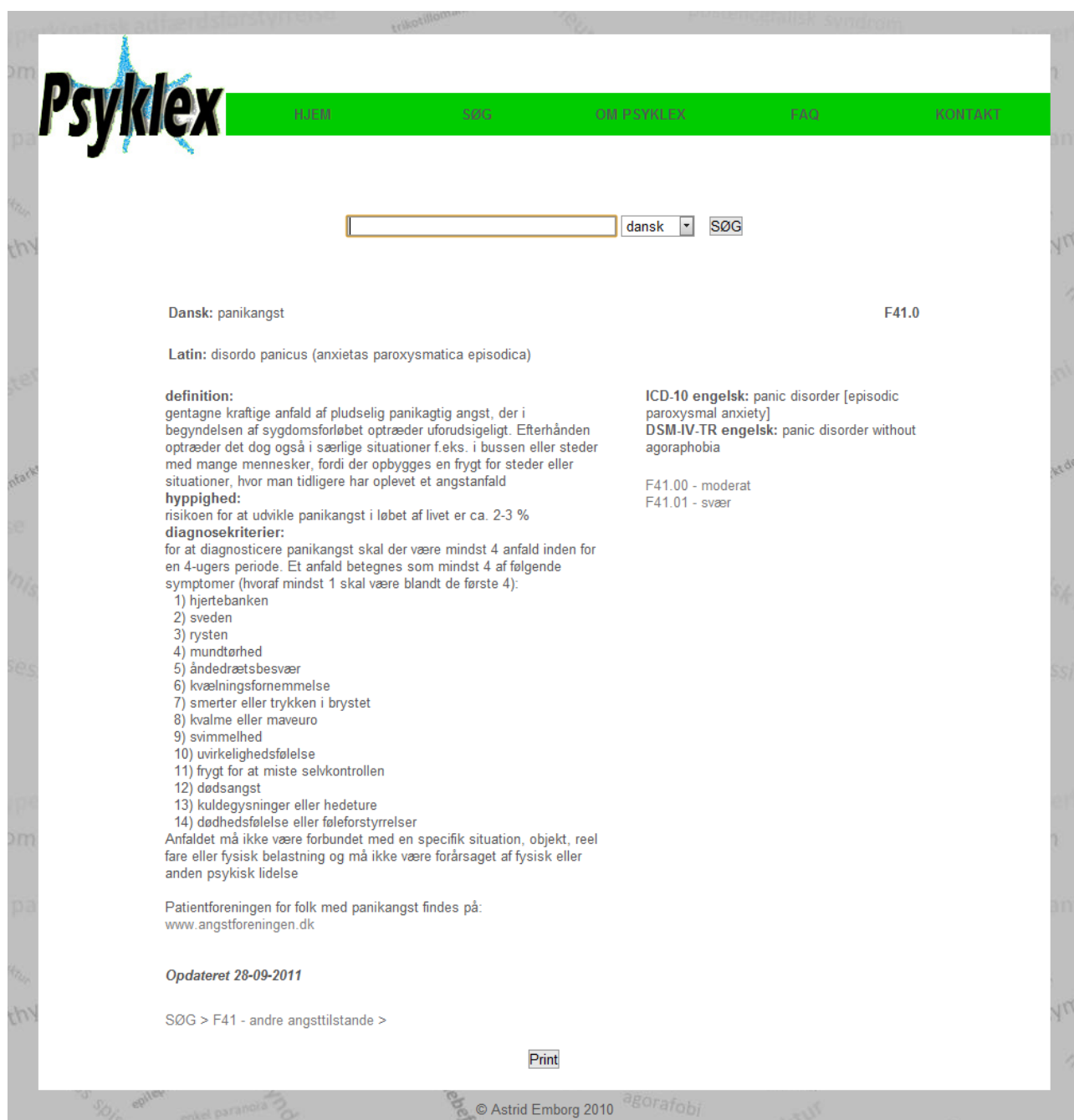
Der er som sagt få brugere, der reelt anvender brugertilpasning, og i mine øjne vil en side som PsykLex, der kræver, at brugeren indtaster sine ønsker, inden data præsenteres, muligvis afholde visse brugere fra at anvende siden eller simpelthen opgive inden resultatsiden nås.

4.2.8 Den kognitions- eller kommunikationsorienterede bruger – panikangst

(Simonsen, 2007) opstiller ovennævnte model til virksomheders intranet, og modellen passer derfor ikke helt til PsykLex. Den kan dog bestemt være med til at vise, hvordan brugere tænker, og hvad de kan have behov for.

Brugerne af PsykLex vurderes hovedsagelig at være kognitionsorienterede. Siden indeholder dog også informationer, der bør kunne tilfredsstille kommunikationsorienterede brugeres behov. Begge brugertyper vil få vist samme leksikografiske artikel, men kommunikationsorienterede brugere vil kunne orientere sig i ordbogsdelen øverst på siden, og de kognitionsorienterede vil hurtigt kunne søge den ønskede information i definitionen.

Under definitionen vil i visse artikler være links til enten eksterne sider i form af patientforeninger og så videre eller interne links i PsykLex til henholdsvis over- og underpunkter for sygdommen.

Psyklex

HJEM OM OM PSYKLEX FAQ KONTAKT

dansk SØG

Dansk: panikangst F41.0

Latin: disordo panicus (anxietas paroxysmatica episodica)

definition:
gentagne kraftige anfald af pludselig panikagtig angst, der i begyndelsen af sygdomsforløbet optræder uforudsigeligt. Efterhånden optræder det dog også i særlige situationer f.eks. i bussen eller steder med mange mennesker, fordi der opbygges en frygt for steder eller situationer, hvor man tidligere har oplevet et angstanfald

hyppighed:
risikoen for at udvikle panikangst i løbet af livet er ca. 2-3 %

diagnosekriterier:
for at diagnosticere panikangst skal der være mindst 4 anfald inden for en 4-ugers periode. Et anfald betegnes som mindst 4 af følgende symptomer (hvoraf mindst 1 skal være blandt de første 4):

- 1) hjertebanken
- 2) sveden
- 3) rysten
- 4) mundtørhed
- 5) åndedrætsbesvær
- 6) kvælningssformemmelse
- 7) smerter eller trykken i brystet
- 8) kvalme eller maveuro
- 9) svimmelhed
- 10) uvirkelighedsfølelse
- 11) frygt for at miste selvkontrollen
- 12) dødsangst
- 13) kuldegysninger eller hedeture
- 14) dødhedsfølelse eller føleforstyrrelser

Anfaldet må ikke være forbundet med en specifik situation, objekt, reel fare eller fysisk belastning og må ikke være forårsaget af fysisk eller anden psykisk lidelse

Patientforeningen for folk med panikangst findes på:
www.angstforeningen.dk

Opdateret 28-09-2011

SØG > F41 - andre angsttilstande >

[Print](#)

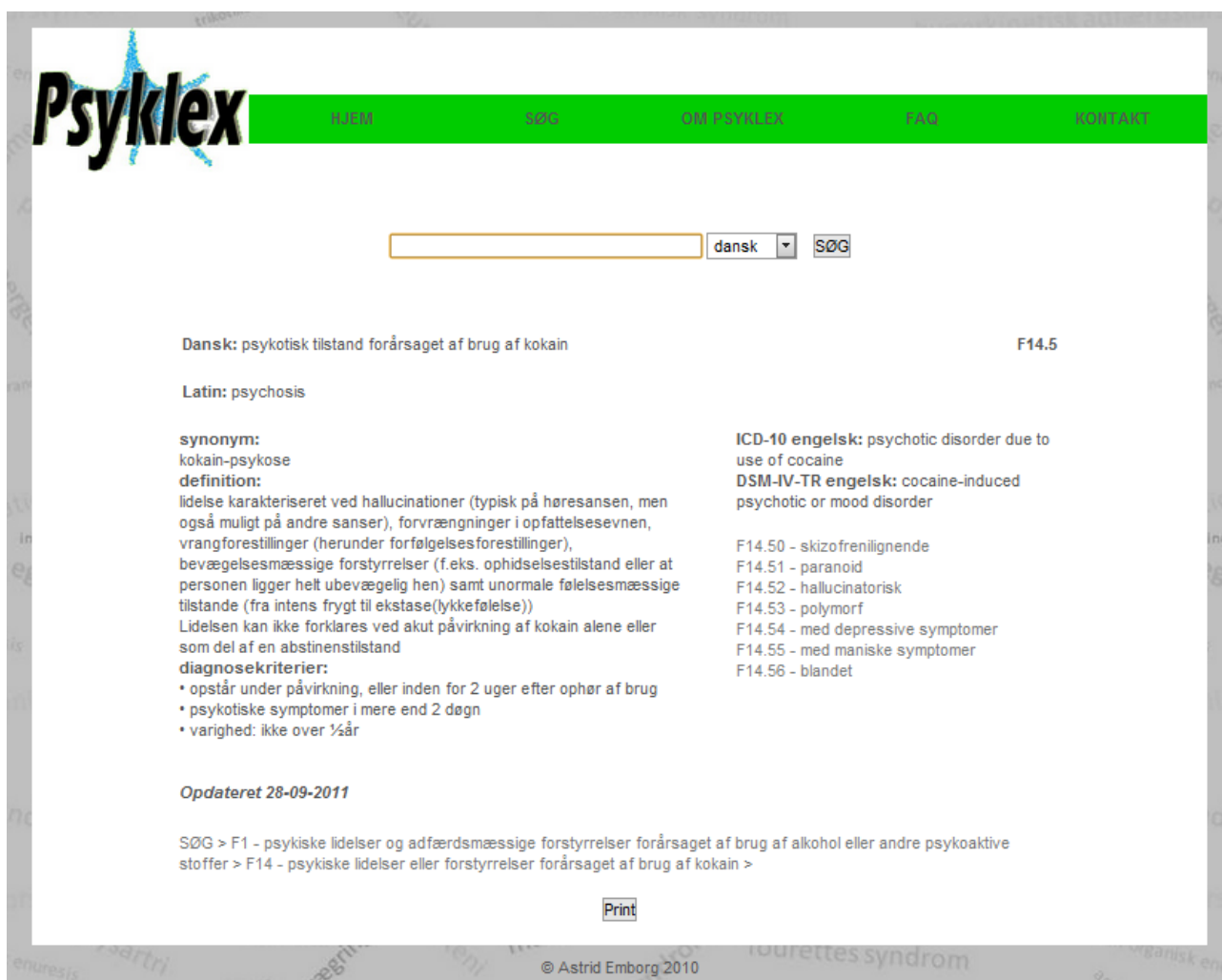
© Astrid Emborg 2010

4.2.9 Ni principper for intranetleksikografi – psykotisk tilstand forårsaget af brug af kokain

Da PsykLex er et internetopslagsværk uden forbindelse til en virksomhed vil visse af (Simonsen, 2004a)s punkter virke irrelevante, men jeg mener, at det alligevel er det værd at arbejde dem igennem for at se, hvor meget der kan bruges analogt:

1. **Leksikografisk brugerinddragelse** – adskillige lægpersoner er blevet inddraget i opbygningen og udviklingen af PsykLex for netop at opbygge siden så brugervenligt som muligt. Siden har derfor været igennem flere beta-versioner både hvad angår layout og indhold, før slutresultatet blev nået

2. **Leksikografisk demokrati** – der er ikke lavet deciderede spørgeskemaer etcetera, men der er mulighed for, at brugere kan kontakte PsykLex angående ris, ros, forslag og spørgsmål ved hjælp af undersiden 'Kontakt'
3. **Leksikografisk vidensskabelse** – Siden er opbygget dynamisk, hvilket vil sige, at det vil være nemt at tilføje og ændre data undervejs, når ny viden opstår eller forhold ændres. Det samme gælder sidens layout
4. **Leksikografisk vidensoverførsel** – Viden fra ICD-10 og DSM-IV-TR overføres og deles med PsykLex' brugere på et sprogligt niveau, der ikke forudsætter fagsproglig viden. Dette sker gennem databasen. Denne er opbygget således, at man til søgningen får hjælp af en 'auto-complete', der, undervejs som man skriver, foreslår forskellige sygdomstitler. Når man har trykket på 'søg', får man en liste af sygdomme op, der stemmer overens med ens søgekriterier. På listen er hver sygdomstitel et link til dens respektive underside, der er struktureret med henholdsvis oversættelser af sygdomstitlen samt en beskrivelse af sygdommen opstillet med overskrifter på hvert afsnit, som det ses nedenfor:

Psyklex

HJEM SØG OM PSYKLEX FAQ KONTAKT

dansk

Dansk: psykotisk tilstand forårsaget af brug af kokain **F14.5**

Latin: psychosis

synonym:
kokain-psykose

definition:
lidelse karakteriseret ved hallucinationer (typisk på høresansen, men også muligt på andre sanser), forvrængninger i opfattelsesevnen, vrangforestillinger (herunder forfølgelsesforestillinger), bevægelsesmæssige forstyrrelser (f.eks. ophidselsestilstand eller at personen ligger helt ubevægelig hen) samt unormale følelsesmæssige tilstande (fra intens frygt til ekstase/lykkefølelse))
Lidelsen kan ikke forklares ved akut påvirkning af kokain alene eller som del af en abstinensstilstand

diagnosekriterier:

- opstår under påvirkning, eller inden for 2 uger efter ophør af brug
- psykotiske symptomer i mere end 2 døgn
- varighed: ikke over 1/3 år

ICD-10 engelsk: psychotic disorder due to use of cocaine
DSM-IV-TR engelsk: cocaine-induced psychotic or mood disorder

F14.50 - skizofrenilignende
F14.51 - paranoid
F14.52 - hallucinatorisk
F14.53 - polymorf
F14.54 - med depressive symptomer
F14.55 - med maniske symptomer
F14.56 - blandet

Opdateret 28-09-2011

SØG > F1 - psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser forårsaget af brug af alkohol eller andre psykoaktive stoffer > F14 - psykiske lidelser eller forstyrrelser forårsaget af brug af kokain >

© Astrid Emborg 2010

5. **Leksikografisk vidensstyring** – PsykLex er designet som en del af en kandidatafhandling, men er i bund og grund tænkt som et værktøj for danskere, der vil vide mere, og derfor stopper PsykLex ikke, når specialet ophører; den vil fortsat vokse og udvikle sig. Som nævnt under punkt 4 er det nemt at tilføje og ændre data undervejs, netop for at opslagsværket kan følge med tiden og ønsket om opdatering og fortsat forbedring. Som udgangspunkt vil jeg stå for dette arbejde, med mindre andre personer, en virksomhed eller organisation viser interesse for projektet
6. **Leksikografisk kvalitetssikring og standardisering** – al kvalitetssikring og standardisering vil i første omgang foretages af undertegnede med assistance fra tekniske eksperter hvor nødvendigt. Brugere har dog som nævnt ovenfor mulighed for at skrive til PsykLex med kommentarer, der tages til efterretning. Til standardisering af den enkelte artikel er der blevet brugt et opbygningsskema, således at informationer altid bliver præsenteret efter samme system
7. **Leksikografisk delegering** – dette punkt er ikke relevant for PsykLex, da det er et enkeltmandsprojekt, og det vil derfor altid være undertegnede der tager sig af siden og dens indhold
8. **Leksikografisk brugergrænsefladetilpasning** – denne hjemmeside giver som tidligere nævnt ikke mulighed for at brugertilpasse, hvilke leksikografiske informationer der ønskes. Mit argument for dette valg er, at struktureringen af den enkelte artikel samt et brugervenligt sprog gør det hurtigt at identificere de ønskede informationer blandt alle de tilgængelige informationer, der vises ved et opslag
9. **Leksikografisk data konvergens** – PsykLex samler informationer om psykiske sygdomme i én fælles database, der gør det let for brugere at danne sig et overblik over et sygdomsområde. Samtidig stiller PsykLex værktøj til rådighed gennem eksterne links og oversættelser, der kan bruges til at søge flere informationer andre steder, hvis PsykLex ikke besvarer alle brugerens spørgsmål.

4.2.10 Ti råd til internetopslagsværker – specifik læseforstyrrelse, ordblindhed

(Simonsen, 2004b) har formuleret 10 råd til opslagsværker på internettet, og jeg vil hurtigt løbe dem igennem i forhold til PsykLex:

1. være forankrede i en rent IT-baseret teknologisk ramme ✓
2. være baserede på dynamiske tekniske løsninger (ASP/PHP) ✓
3. tilbyde en prioriteret liste over leksikografiske- og virksomhedsfunktioner ✗
4. tilbyde total brugertilpasning baseret på leksikografiske- og virksomhedsfunktioner ✗
5. tilbyde en passende mængde leksikografisk data ✓
6. tilbyde en dynamisk løsning til brugerinvolvering ✓

7. have en minimalistisk teknisk, leksikografisk, samt design løsning ✓
8. have en avanceret søgemaskine ✓
9. have et konsekvent og dynamisk webdesign ✓
10. være integrerede i virksomheden og fremme virksomhedens image, kultur, og kommunikation. ✗

Der er, som det ses, et par punkter, jeg har valgt ikke at tage hensyn til. Årsagen er overordnet set at disse råd er baseret på, at opslagsværket er til en virksomhed, hvilket jo ikke er tilfældet med PsykLex. Jeg vil derfor ikke gå dybere ind i disse råd.

Psyklex HJEM SØG OM PSYKLEX FAQ KONTAKT

dansk SØG

Dansk: specifik læseforstyrrelse, ordblindhed **F81.0**

Latin: disordo legendi specificus (dyslexia)

synonym:
ordblindhed, dysleksi

definition:
forstyrrelse i udviklingen af læsefærdigheder såsom læseforståelse, ordgenkendelse og højtæsningssevne, hvilket igen kan påvirke stavningen. Lidelsen kan ikke forklares ved mental alder, synsproblemer eller utilstrækkelig undervisning

hyppighed:
det anslås at 3-5 % af befolkningen lider af specifik læseforstyrrelse

Du kan læse mere om sygdommen på Ordblinde/dysleksiforeningen i Danmarks side: www.ordblindeforeningen.dk eller på Dansk Videnscenter for Ordblindhed: www.dvo.dk

ICD-10 engelsk: specific reading disorder
DSM-IV-TR engelsk: reading disorder

Opdateret 28-09-2011

SØG > F81 - specifikke udviklingsforstyrrelser af skolefærdigheder, indlæringsforstyrrelser >

[Print](#)

© Astrid Emborg 2010

I teori afsnittet er søgemaskinen et af de punkter, jeg (og Simonsen, 2004b) fremhæver som særdeles vigtige, da det er den, der giver adgang til alle data. Jeg har valgt at bruge et søgefelt kombineret med en liste over parametre brugeren kan søge på. Dette er valgt for at gøre det så enkelt som muligt for brugeren at nå frem til de rette data. Et alfabetisk indeks over sygdommene ville, som (Simonsen, 2004b) pointerer, have været uoverskueligt for brugeren, i og med at databasen indeholder ca. 1350 artikler. Blot at have et søgefelt uden liste ville ligeledes have begrænset

brugerens overblik – enten ved at få for mange valgmuligheder (fordi man søgte på alle sprog), eller ved at der kun kunne søge på dansk. Det mindst restriktive er derfor den valgte mulighed.

En anden ting fremhævet i teorien er internettets muligheder. Ved at lægge papiordbogens begrænsninger bag sig, kan man eksempelvis tilføje links fra synonymer til den 'korrekte' betegnelse, hvor definitionen og oversættelserne findes. Endvidere har jeg benyttet mig af links, så brugeren kan bevæge sig op og ned i hierarkiet af sygdomme.

4.3 Undersøgelse af hjemmesiders italesættelse af skizotypi

Inspireret af PsykiatriFondens befolkningsundersøgelse har jeg valgt at lave min egen undersøgelse af italesættelsen af den mindre kendte men skizofreni-lignende sygdom, skizotypi.

Som undersøgelsen i bilag 1 viser, har jeg undersøgt 11 danske, 7 amerikanske samt 7 britiske hjemmesider for at se på deres brug af termen skizotypisk sindslidelse/skizotypi eller den engelske udgave: schizotypal (personality) disorder.

Som det fremgår af tabellerne, er alle hjemmesiderne enige om at ville informere og ikke bruge adjektiver til at farve beskrivelser af sygdommen. Dette betyder dog ikke, at der ikke er adjektiver på siderne, men at de kun er brugt i det omfang, det har været nødvendigt for at beskrive sygdommen. Som med så mange andre psykiske lidelser er skizotypi ikke en sygdom hvis tilstedeværelse man kan måle, og det vil derfor altid være en vurderingssag baseret på kriterier, hvor patienten afviger fra normen.

Ser man på klassificeringen af skizotypi, skulle man forvente, at de danske og britiske sider placerer sygdommen i det skizofrene spektrum, da disse lande benytter ICD-10. Derimod karakteriserer USA det højst sandsynligt som en personlighedsforstyrrelse grundet DSM-IV-TR.

Denne forudsigelse har dog vist sig ikke at holde stik; 2 af de 6 danske hjemmesider, der nævner skizotypi, linker det til personlighedsforstyrrelser. I Storbritannien vurderer kun 1 ud af 5 at skizotypi er en del af det skizofrene spektrum, resten kategoriserer det som en personlighedsforstyrrelse. I Storbritannien kaldes det endda i visse tilfælde schizotypal personality disorder, hvilket er DSM-IV-TR-titlen. De amerikanske siders skildring af sygdommen er mere blandet, og beskriver ofte sygdommen som en personlighedsforstyrrelse med links til skizofreni. Angående modtager og afsender kan man overordnet sige, at siderne, der indeholder information om skizotypi, med ganske få undtagelser er skrevet af fagmænd til lægfolk. Dette er muligvis årsagen til, at der kan være brugt lidt for fagspecifikke termer med manglende forklaringer i forhold til målgruppen.

5 Konklusion

I afhandlingen har jeg behandlet teori både alene og anvendt i praksis i PsykLex. Jeg så det som en væsentlig mangel, at lægmand ikke havde ét sted, hvor vedkommende kunne søge viden om

psykiske sygdomme – enten manglede visse sygdomme eller også var sproget ikke tilpasset lægmand. PsykLex skulle gerne blive et sådant sted.

PsykLex' definitioner er baserede på WHO's ICD-10, kapitel F, men omskrevne og med tilføjelser tilpasset den nye brugerprofil.

PsykLex er fra bunden blevet opbygget til at være et internetopslagsværk, der gør brug af de nye muligheder nettet tilbyder i form af links, forslag til opslagsord, bedre overskuelighed samt strukturering, avanceret søgemaskine, osv. Her er man ikke længere bundet af den traditionelle artikelstruktur. Det har derfor fra starten været vigtigt at tænke i nye baner, så PsykLex ikke blot bliver et digitaliseret opslagsværk med klar baggrund i papirordbogen.

Opbygningen af PsykLex afhang delvis af ækvivalens og kulturbundethed. ICD-10 og DSM-IV-TR er ikke kulturbundne; men forholdet mellem dem er. Dette gør, at der overordnet kun er delvis ækvivalens, hvilket igen resulterer i, at man ikke udelukkende kan lave ordlister. Visse opslagsord får en kommentar med på vejen i oversættelsen fra ICD-10 til DSM-IV-TR, hvis der ikke er hundrede procent ækvivalens. I andre tilfælde findes simpelthen ikke en pendant til ICD-10-terminen. Denne delvise ækvivalens har ledt til en modifikation af (Bergenholtz & Tarp 1994)s modeller til opbygning af polylingvale ordbøger beskrevet i kapitel 4.2.1, da ingen af deres modeller fungerede optimalt for PsykLex – ét er jo som bekendt teori, noget andet er praksis.

Hvad angår oversættelse af termer har de to systemer haft faste udtryk, der skulle benyttes. Ved oversættelse/omskrivning af definitioner har jeg støttet mig til skoposteorien og ideen om funktionel oversættelse, da det vigtigste for PsykLex er, at den fungerer og kan forstås af den nye målgruppe. Definitionerne indeholder både adskillende og supplerende træk, hvilket er lidt utraditionelt for begrebssystemer, men jeg har valgt at inkludere de supplerende træk, for at målgruppen får et bedre indblik i den enkelte sygdom. Endvidere er (Madsen, 1999)s ni regler blevet behandlet og fulgt i det omfang, de levede op til PsykLex' forhold. Hendes anbefaling, om at lave en separat indgang til hver målgruppe, har jeg valgt at se bort fra. Struktureringen af den enkelte artikel i PsykLex skaber et overblik, der gør separate indgange overflødige, fordi brugeren hurtigt kan lokalisere den relevante information. Dette er også en af årsagerne til, at jeg afholder mig fra at anvende Leroyers forslag om at lave forskellige indgange til dataene baseret på, hvad informationerne skal bruges til. Endnu en årsag til, at brugeren i PsykLex bliver præsenteret for alle informationerne, er, at vedkommende hermed selv kan vurdere, hvad han eller hun finder relevant. Som nævnt i kapitel 4.2.7 siger brugervenlighedsguruen Jakob Nielsen, at muligheder for brugertilpasning sjældent benyttes, og da PsykLex' brugere muligvis ikke ved, præcis hvilke oplysninger de søger om en sygdom, bør al information derfor være tilgængelig.

Hvad angår selve dataene i PsykLex er informationer såsom grammatik, anvendelsesområde og kollokationer i den enkelte artikel skåret væk, da disse er ens for alle opslag. Til gengæld er

synonymer tilføjet øverst i teksten, så kendte kaldenavne associeres med den egentlige titel, eksempelvis i tilfældet med nervøs spisevægring, hvor synonymet anoreksi er tilføjet.

Endelig har Simonsens ni principper til intranetleksikografi og ti råd til internetopslagsværker tjent som en form for checklister i forhold til PsykLex for at sikre, at alle vinkler af hjemmesiden er blevet behandlet.

Min undersøgelse af hjemmesiders italesættelse af skizotypi viste, at sider ikke er nær så opdelt i ICD-10 og DSM-IV-TR som først forventet. Danske og britiske sider placerer ikke udelukkende skizotypi som en del af det skizofrene spektrum; faktisk hælder klart størstedelen af de britiske sider til, at det er en personlighedsforstyrrelse, hvilket ikke stemmer overens med det klassifikationssystem, der anvendes i Storbritannien. USA er klassificeringsmæssigt også noget mere broget, end man kunne forvente. Her anføres skizotypi som en personlighedsforstyrrelse men med nære forbindelser til sygdommen skizofreni – en forbindelse, der ikke listes i DSM-IV-TR. Undersøgelsen bekræfter dermed, at der er brug for PsykLex, da internetsider ikke altid giver et klart billede af skizotypi. Endvidere er det begrænset, hvor mange sider der overhoved beskriver sygdommen, hvilket kan ses i opgørelsen af danske sider.

På grundlag heraf har det været ekstra vigtigt at bearbejde al den teori, jeg har indsamlet, hvorved PsykLex bliver så korrekt som overhoved mulig og ikke mindst udfylder det hul og retter de misinformationer, der tydeligvis findes på nettet.

6 Bibliografi

American Psychiatric Association (1995). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, fourth edition*, 4. ed., international version with ICD-10 codes. Washington, DC: American Psychiatric Association.

American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, fourth edition, text revision*. Washington, DC: American Psychiatric Association.

Bergenholtz, Henning, & Tarp, Sven (1994). *Manual i fagleksikografi*. Herning: forlaget systime a/s.

Larsen, Klaus (2011): Patienter stiller krav om bedre kommunikation; *Ugebrev for læger*, 30.05.2011, s. 12

Leroyer, Patrick, Verlinde, Serge & Binon, Jean (2009). Search and you will find. From stand-alone lexicographic tools to user driven task and problemoriented multifunctional leximats. *International Journal of Lexicography Advance Access*, udgivet November 16, 2009

Lundquist, Lita (2007). *Oversættelse - problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. København: Samfundslitteratur.

Madsen, Bodil Nistrup (1999). *Terminologi 1 - Principper og metoder*. København: Gads Forlag.

Nielsen, Jakob (2009), Customization of UIs and Products, <http://www.useit.com/alertbox/customization.html>. Hentet 04.07.2011

PsykiaFonden (2011), Undersøgelse af danskernes viden om og holdning til skizofreni, <http://www.psykiatrifonden.dk/Forside/Projekter/Landsindsatsen+om+Skizofreni/Final+befolkning+undersøgelse>. Hentet 05.10.2011

Schulte-Markwort, Michael, Marutt, Kathrin, Riedesser, Peter (2003, 2008). *Cross-walks: ICD-10-DSM-IV-TR: a synopsis of classifications of mental disorders*. Göttingen: Hogrefe & Huber Publishers.

Simonsen, Henrik Køhler (2002). TeleLex - Theoretical Considerations on Corporate LSP Intranet Lexicography: Design and Development of TeleLex - an Intranet-based Lexicographic Knowledge and Communications Management System. Ph.d.-afhandling, 436 sider. Handelshøjskolen i Århus.

Simonsen, Henrik Køhler (2004a). Nine Key Principles on Corporate LSP Intranet Lexicography. In: Proceedings of the Eleventh EURALEX International Congress, 6-10 July 2004, Université de Bretagne Sud, Lorient, France, Volume 2, pp. 603-613.

Simonsen, Henrik Køhler (2004b). Lexicographic Internet Reference Works: A Curse or a Blessing? I: Reflexiones Sobre El Diccionario, Anexos de Revista de Lexicografía, 6, Redigeret af Mar Campos Souto, Eugenia Conde Noguerol, José Ignacio Pérez Pascual, José-Álvaro Porto Dapena, s. 303-313.

Simonsen, Henrik Køhler (2007). Virksomhedsleksikografien viser tænder: leksikografiske løsninger i København Zoo og Fagerberg A/S. In: Nordiske studier i leksikografi 10. Rapport fra Konference om leksikografi i Norden. Island 22.-26. maj 2007. Akureyri: Nordisk forening for leksikografi 2007

Tarp, Sven (1998): Leksikografien på egne ben. Fordelingsstrukturer og byggede i et brugerorienteret perspektiv; *Hermes* 21, 1998, 121-137

Venuti, Lawrence(2004): The translation studies reader. Second edition. Side 227-238; Vermeer, Hans J.: Skopos and commission in translational action (Translated by Andrew Chesterman)

World Health Organization (1992). *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders. Clinical descriptions and diagnostic guidelines*. Geneve, WHO

World Health Organization (2003). *WHO ICD-10 - psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser: klassifikation og diagnostiske kriterier*. København: Munksgaard Danmark

7 Bilag 1

DK	Nævnes sygdommen skizotypi/ skizotypisk sindslidelse på siden?	Er omgivende adjektiver positive, negative eller neutrale/ikke til stede?	Hvad er den kommunikative situation? Informere, overbevise, instruere?	Klassificeres den som del af skizofrenispektret eller som en personlighedsforstyrrelse?	Hvem er modtager?	Hvem er afsender?
netdoktor.dk	NEJ - kun i debatindlæg	X	X	X	lægmænd	fagmand
helse.dk	NEJ	X	X	X	lægmænd	?
netpsykiater.dk	JA	neutrale	informere	skizofrenispektrum	lægmænd	(halv)fagmand (=journalist + speciallæge)
laeger.dk	NEJ	X	X	X	fagmand	fagmand
psykiatrifonden.dk	JA	neutrale	informere	skizofrenispektrum (/personlighedsforstyrrelse)	lægmænd	halvfagmand?
psykisksaarbar.dk	JA	neutrale	informere	skizofrenispektrum	lægmænd	?
da.wikipedia.org	JA	neutrale	informere	skizofrenispektrum	lægmænd	lægmænd?
sind.dk	JA - 1 sætning	neutrale	informere	skizofrenispektrum	lægmænd	lægmænd
dpsnet.dk	NEJ	X	X	X	fagmand	fagmand
laegehaandbogen.dk	NEJ	X	X	X	(halv)fagmand	fagmand
psyknet.dk	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse med skizofreni-forbindelse	lægmænd?	fagmand

UK	Nævnes sygdommen skizotypal (personality) disorder på siden?	Er omgivende adjektiver positive, negative eller neutrale/ikke til stede?	Hvad er den kommunikative situation? Informere, overbevise, instruere?	Klassificeres den som del af skizofrenispektret eller som en personlighedsforstyrrelse?	Hvem er modtager?	Hvem er afsender?
psychnet-uk.com	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse	fagmand/lægmænd	?
bps.org.uk	NEJ	X	X	X	fagmand	fagmand
emergenceplus.org.uk	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse	lægmænd	halvfagmand/lægmænd
ehow.co.uk	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse	lægmænd	lægmænd
counselling-directory.org.uk	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse	lægmænd	fagmand
netdoctor.co.uk	NEJ - kun i debatindlæg	X	X	X	lægmænd	fagmand
bjp.rcpsych.org	JA - i rapporter/forskning (visse passwordbeskyttede)	neutrale	informere	både og	fagmand	fagmand

US	Nævnes sygdommen skizotypal (personality) disorder på siden?	Er omgivende adjektiver positive, negative eller neutrale/ikke til stede?	Hvad er den kommunikative situation? Informere, overbevise, instruere?	Klassificeres den som del af skizofrenispektret eller som en personlighedsforstyrrelse?	Hvem er modtager?	Hvem er afsender?
apa.org	JA - kun perifært	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse - men linkes til skizofreni	fagmand	fagmand
nmha.org	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse	?	både og
medlineplus.gov	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse	lægmænd	fagmand
essortment.com	JA	neutrale	informere	skizofrenispektrum/både og	lægmænd	?
mentalhealth.com	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse - men linkes til skizofreni	lægmænd/(fagmand)	fagmand
mayoclinic.com	JA	neutrale	informere	skizofrenispektrum - men kaldes SPD	lægmænd?	fagmand
schizotypaldisorder.webs.com	JA	neutrale	informere	personlighedsforstyrrelse/både og	lægmænd	?